ज्योतिर्मय

साहित्याचे विद्यापीठ

Online Journal of Literature....

❑ पुणे ❑ वर्ष १ ले ❑ अंक ६४ वा ❑ रविवार दि.१३ एप्रिल २०२५ ❑ पाने ४ ❑ मूल्य : निशुल्क (खासगी वितरणासाठी)

विशेष लेख...

कॉपी पेस्ट निकाल: न्यायाच्या निष्पक्षतेवर प्रश्न

– प्रा डॉ सुधीर अग्रवाल

ज्योतिर्मय साहित्य

देशाचे माजी सरन्यायाधीश दीपक मिश्रा यांच्यावर गंभीर आरोप करण्यात आले आहेत. सिंगापूरच्या सर्वोच्च न्यायालयाच्या मुख्य न्यायाधीशांनी त्यांच्या एका आदेशात आरोप केला आहे की माजी सरन्यायाधीशांनी त्यांच्या एका आदेशातील ४५१ परिच्छेदांपैकी २१२ परिच्छेद कॉपी–पेस्ट केले आहेत. या न्यायालयाने दीपक मिश्रा यांच्या अध्यक्षतेखालील न्यायाधिकरणाचा आदेश रद्द केला. या घटनेनंतर माजी सरन्यायाधीशांवर बरीच टीका होत आहे. असा दावा करण्यात आला की सुमारे ४७ टक्के ऑर्डर शब्दशः कॉपी केल्या गेल्या. हे संपूर्ण प्रकरण भारताच्या समर्पित फ्रेट कॉरिडॉरच्या व्यवस्थापनासाठी तयार केलेल्या स्पेशल पर्पज व्हेईकल (एसपीव्ही) शी संबंधित आहे.

मध्यस्थी न्यायाधिकरणात माजी सरन्यायाधीश दीपक मिश्रा तसेच मध्य प्रदेश उच्च न्यायालयाचे माजी मुख्य न्यायाधीश के.के. यांचा समावेश आहे. लाहोटी आणि जम्मू आणि काश्मीर उच्च न्यायालयाच्या माजी मुख्य न्यायाधीश गीता मित्तल हे देखील उपस्थित होते. सिंगापूर सर्वोच्च न्यायालयाचे मुख्य न्यायाधीश सुंदरेश मेनन म्हणाले की, कॉपी–पेस्ट केलेल्या साहित्यामुळे लवाद प्रक्रियेच्या अखंडतेवर परिणाम झाला आणि त्यामुळे नैसर्गिक न्यायाच्या तत्त्वांचे उल्लंघन झाले. दीपक मिश्रा हे ऑगस्ट २०१७ ते ऑक्टोबर २०१८ पर्यंत भारताचे मुख्य न्यायाधीश होते. याआधी ते पाटणा उच्च न्यायालयाचे मुख्य न्यायाधीश देखील होते.

माजी सरन्यायाधीश दीपक मिश्रा यांच्यावर एका लवाद प्रकरणात त्यांच्या निर्णयात दुसऱ्या स्रोताकडून मोठ्या प्रमाणात सामग्री कॉपी केल्याचा आरोप होता.

हे लक्षात घेणे महत्त्वाचे आहे की हे असे पहिलेच प्रकरण नाही. काही प्रकरणांमध्ये, न्यायालयाला असे आढळून आले आहे की न्यायाधीशांनी इतरांच्या निकालांचे किंवा आदेशांचे साहित्य कॉपी–पेस्ट केले आहे. अशा प्रकरणांमध्ये, न्यायालयाने अशा वर्तनाला न्यायाच्या तत्वांच्या विरुद्ध मानले आहे आणि असे निर्णय रद्दही केले आहेत.

दीपक मिश्रा यांच्यावर कोणते आरोप आहेत?

न्यायालयाने असेही म्हटले आहे की आधीच्या निवाड्यांमध्ये फक्त दीपक मिश्रा यांचाच सहभाग होता आणि इतर दोन सह–मध्यस्थांना या कॉपी–पेस्टची माहिती नव्हती. एसपीव्हीने असा दावा केला होता की मिश्रा यांनी समांतर मध्यस्थींकडून विस्तृत साहित्य वापरले होते, जे नवीन युक्तिवादांसह समायोजित केले गेले. सिंगापूर सर्वोच्च न्यायालयाने ही प्रक्रिया पक्षपाती होती आणि पक्षांना माहिती देण्यात आली नव्हती, ज्यामुळे निष्पक्षतेवर प्रश्नचिन्ह निर्माण झाले. सिंगापूर सर्वोच्च न्यायालयाचा हा निर्णय ९ एप्रिल २०२५ रोजी देण्यात आला आणि कायदेशीर वर्तुळात त्याची मोठ्या प्रमाणात चर्चा होत आहे. या घटनेने मध्यस्थी प्रक्रियेत पारदर्शकता आणि मौलिकतेचे महत्त्व अधोरेखित केले.

सर्वोच्च न्यायालयात ‘‘कॉपी–पेस्ट‘‘ प्रकरण म्हणजे न्यायाधीश किंवा मध्यस्थांनी दुसऱ्या स्रोताकडून मजकूर किंवा मजकूर कॉपी केला आहे आणि तो त्यांच्या निर्णयात किंवा आदेशात समाविष्ट केला आहे. हे न्यायाच्या तत्त्वांचे उल्लंघन मानले जाते कारण ते निष्पक्षता आणि मौलिकतेवर प्रश्न उपस्थित करते.

नैसर्गिक न्यायाच्या तत्त्वांमध्ये निष्पक्ष सुनावणी, पक्षांना बाजू मांडण्याची संधी आणि न्यायाच्या तत्त्वांचे पालन यांचा समावेश आहे. कॉपी–पेस्ट या तत्त्वांचे उल्लंघन करते कारण ते न्यायाच्या निष्पक्षतेवर प्रश्न उपस्थित करते.

भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंतीनिमित्त दि.१४ व १५ एप्रिल २०२५ रोजी टूर सर्कीटचे आयोजन–पर्यटन मंत्री शंभूराज देसाई

महाराष्ट्रातील चैत्यभूमी, दीक्षाभूमी, मुक्ती भूमी यांसारख्या ठिकाणांचा समावेश

ज्योतिर्मय साहित्य

मुंबई – राज्य शासनाच्या पर्यटन विभागाच्या पर्यटन संचालनालयामार्फत भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या १३४ व्या जयंतीचे औचित्य साधून, त्यांच्या महान कार्याचे आणि जीवनाचे महत्त्व समाजातील सर्व स्तरांतील नागरिकांपर्यंत पोहोचविण्याच्या उद्देशाने मुंबई, नाशिक आणि नागपूर येथे दि.१४ व १५ एप्रिल २०२५ रोजी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर टूर सर्कीट सहलीचे आयोजन करण्यात येत आहे. टूर सर्कीट अंतर्गत डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या जीवनाशी निगडित महत्त्वाच्या स्थळांचा समावेश असून, या सहली नागरिक,पर्यटकांसाठी विनाशुल्क आयोजित करण्यात येत आहेत अशी माहिती पर्यटन मंत्री शंभूराज देसाई यांनी दिली.

डॉ. बाबासाहेब आंबडेकर टूर सर्कीटमध्ये मुंबईतील दादरमधील चैत्यभूमी, राजगृह, प्रिटींग प्रेस, परळ येथील बि.आय.टी चाळ, वडाळा येथील डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालय, फोर्ट येथील सिद्धार्थ महाविद्यालय या स्थळांचा समावेश आहे. तर नाशिकमधील येवले मुक्तीभूमी, त्रिरश्मी लेणी आणि काळाराम मंदिर या स्थळांचा समावेश आहे. तर नागपूर येथील दिक्षाभूमी, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर संग्रहालय, कामठी येथील ड्रॅगन पॅलेस आणि नागलोक विहार या स्थळांचा समावेश आहे. सदर टूर सर्कीटच्या माध्यमातून डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रेरणादायी जीवनाचा आणि त्यांच्या सामाजिक समता, शिक्षण आणि संविधान निर्मितीतील योगदानाचे महत्त्व सर्व सामान्य नागरिक व पर्यटकांपर्यंत पोहोचविण्याचा हा शासनाचा प्रयत्न आहे. सर्व नागरिक/ पर्यटकांना या सहलीत सहभागी होण्याचे आवाहन

करण्यात येत आहे.

भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या १३४ व्या जयंतीनिमित्त पर्यटन संचालनालयाने आयोजित केलेले टूर सर्किट हे सामाजिक समता आणि ज्ञानप्रसाराचे प्रतीक आहे. बाबासाहेबांचे विचार आणि कार्य आजही लाखो लोकांना प्रेरणा देतात. या टूर सर्किटद्वारे त्यांच्या जीवनाशी निगडीत स्थळांना भेट देऊन पर्यटकांना त्यांचा समृद्ध वारसा समजण्याची संधी मिळेल. महाराष्ट्रातील चैत्यभूमी, दीक्षाभूमी, मुक्ती भूमी यांसारख्या ठिकाणांचा समावेश या उपक्रमात आहे, ज्यामुळे सांस्कृतिक आणि ऐतिहासिक पर्यटनाला चालना मिळेल. हा उपक्रम बाबासाहेबांच्या सामाजिक क्रांतीच्या संदेशाला पुढे नेण्यासाठी महत्त्वाचा आहे. पर्यटन विभागाचा हा प्रयत्न स्थानिक अर्थव्यवस्थेला बळकटी देईल आणि बाबासाहेबांचे विचार नव्या पिढीपर्यंत पोहोचवेल. या टूर सर्किटला पर्यटकांचा उत्स्फूर्त प्रतिसाद मिळेल, असा विश्वास आहे. पर्यटन क्षेत्रातून सामाजिक जागरूकता वाढवण्याचा हा अनोखा प्रयत्न यशस्वी होईल.

प्रधान सचिव अतुल पाटणे म्हणाले की, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंतीनिमित्त पर्यटन संचालनालयाने आयोजित टूर सर्किट हा एक अभिनव उपक्रम आहे. बाबासाहेबांचे विचार, त्यांचे सामाजिक योगदान आणि भारतीय संविधान निर्मितीतील त्यांचे कर्तृत्व यांचा गौरव करणे हा या सर्किटचा उद्देश आहे. या टूर सर्किटद्वारे पर्यटकांना बाबासाहेबांच्या जीवनाशी निगडीत महत्त्वाच्या स्थळांचा अनुभव घेता येईल, ज्यामुळे त्यांचा इतिहास आणि तत्त्वज्ञान समजण्यास मदत होईल. चैत्यभूमी, दीक्षाभूमी यांसारखी स्थळे केवळ धार्मिक नव्हे, तर सामाजिक परिवर्तनाची प्रेरणास्थाने आहेत. हा उपक्रम पर्यटनाला प्रोत्साहन देतानाच स्थानिक समुदायांना रोजगाराच्या संधी उपलब्ध करेल. डॉ. बाबासाहेबांचा समतेचा संदेश सर्वदूर पोहोचवण्यासाठी हा प्रयत्न महत्त्वपूर्ण ठरेल. पर्यटन संचालनालयाने यासाठी सखोल नियोजन केले असून, पर्यटकांना सर्वोत्तम अनुभव देण्यासाठी आम्ही कटिबद्ध आहोत.

महाराष्ट्र विशेष जनसुरक्षा कायदा समाजासाठी उपयुक्त–सागर शिंदे

ज्योतिर्मय साहित्य

बीड – स्वा सावरकर शैकणिक संकुल बीड येथील स्व. गोपीनाथ मुंडे सभाग्रहात डॉ बाबासाहेब ओबेडकर जयंती निमित्त विवेक विचार मंच बीड व अखिल भारतीय अधिवक्ता परिषद बीड वतीने विशेष व्याख्यान शहरी माओवाद व महाराष्ट्र विशेष जनसुरक्षा कायदा या विषयावर मा सागर शिंदे राज्य संयोजक विचार मंच महाराष्ट्र प्रांत यांचे आयोजित करणात आले . त्यांनी सांगितले की, डॉ बाबासाहेब आबेंडकर यांनी राज्यव्यवस्था ही समाज हितासाठी मानवाच्या कल्याणासाठी आहे. लोकशाही व्यवस्था व राज्य घटना समाजासाठी उपयुक्त आहे .

समाजात चालणारी नक्षली चळवळ शहरी माओवाद कार्यरत हे विविध उदा देवून मांडलं समजातील या कृती या विरुद्ध महाराष्ट्र विशेष जनसुरक्षा कायदा तयार होऊ घातला आहे कायदा हा उपयुक्त आहे अलेत चांगला कायदा आहे याचा समाजासाठी उपयोगी पडेल यात समाज हिताचा आहे. लोकशाही व संविधान रक्षणासाठी हा कायदा महत्वपूर्ण आहे अध्यक्षीय समारोप वाघमारे योनी करताना सांगितले की ता कायदा सर्वासाठी आहे संविधानिक हक्क नागरिकांचे अबाधित आहेत

विशेष व्याख्यान कार्यक्रमाचे अध्यक्ष अ‍ॅड रणजीत वाघमारे, प्रमुख अतिथी उमेश जगताप, भीमराव उजगरे प्रा बाळासाहेब साळवे, मुख्याध्यापिका बालिका ताई देशमुख यांची उपस्थिती होती प्रास्ताविक विनायक कुलकर्णी व सुत्र संचलन आभार प्रदर्शन प्रा. शशिकांत पसारकर यांनी केले कार्यक्रमास बीड शहरातील शिक्षक प्राध्यापक नागरिक उपस्थित होते. कार्यक्रम यशस्वी होण्यसाठी विनय कुलकर्णीं न व

सदस्यांनी मेहनत घेतली राष्ट्र गीताने कार्यक्रमाची सांगाता झाली.

रायगड हे केवळ पर्यटनस्थळ न राहता ते प्रेरणास्थळ बनावे–केंद्रीय गृह मंत्री अमित शाह

ज्योतिर्मय साहित्य

रायगड – छत्रपती शिवजी महाराज हे केवळ महाराष्ट्राचे नव्हे तर संपूर्ण जगाचे प्रेरणास्थान आणि आदर्श आहेत. त्यामुळे छत्रपती शिवरायांची राजधानी असलेले रायगड हे केवळ पर्यटनस्थळ न राहता ते प्रेरणास्थळ बनावे असे प्रतिपादन केंद्रीय गृह मंत्री अमित शाह यांनी केले.

छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या ३४५ व्या पुण्यतिथीनिमित्त केंद्रीय गृहमंत्री अमित शाह यांनी आज किल्ले रायगडावर अभिवादन केले. राजसदरेवर श्री शिवाजी रायगड स्मारक मंडळाच्या स्थानिक उत्सव समिती महाड यांच्यावतीने आयोजित कार्यक्रमात ते बोलत होते.

यावेळी व्यासपीठावर मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस, उपमुख्यमंत्री एकनाथ शिंदे, उपमुख्यमंत्री अजित पवार, केंद्रीय राज्यमंत्री मुरलीधर मोहोळ, उच्च व तंत्र शिक्षण मंत्री चंद्रकांतदादा पाटील, माहिती तंत्रज्ञान व सांस्कृतिक कार्य मंत्री अ‍ॅड.आशिष शेलार,महिला व बालविकास मंत्री कु.आदिती तटकरे, सार्वजनिक बांधकाम मंत्री शिवेंद्र राजे भोसले, रोहयो मंत्री भरत गोगावले, खा.उदयनराजे भोसले, खा.धैर्यशिल पाटील, आमदार सर्वश्री प्रशांत ठाकूर, रविशेठ पाटील, महेश बालदी, प्रवीण दरेकर, विक्रम पाटील, विभागीय आयुक्त डॉ.विजय सूर्यवंशी, जिल्हाधिकारी किशन जावळे, मुख्य कार्यकारी अधिकारी श्रीमती नेहा भोसले, जिल्हा पोलीस अधिक्षक सोमनाथ घार्गे, श्री शिवाजी रायगड स्मारक मंडळाचे अध्यक्ष रघुजीराजे आंग्रे, सुधीर थोरात, पांडुरंग बलकवडे आदि उपस्थित होते.

दरवर्षी स्मारक मंडळाच्या वतीने स्वराज्याचे साम्राज्यात रूपांतर होत असताना योगदान देणाऱ्या सरदार घराण्याचा सन्मान करण्यात येतो. यंदा होळकर घराण्याचा सन्मान करण्यात आला. केंद्रीय गृहमंत्री अमित शाह यांच्या हस्ते उदयसिंह होळकर यांचा सन्मान करण्यात आला. तसेच सैन्यदल अधिकारी ले.जन. संजय कुलकर्णी यांचा सन्मान करण्यात आला. केंद्रीय गृहमंत्री श्री. शाह यांच्याहस्ते श्री शिवपुण्यस्मृती रायगड पुरस्कार दुर्ग अभ्यासक निलकंठ रामदास पाटील यांना प्रदान करण्यात आला. तसेच अशोक बांगर लिखित शिवरायमुद्रा’ स्मरणिका प्रकाशन करण्यात आले.

यावेळी उपस्थित शिवप्रेमींशी संवाद साधताना श्री.शाह म्हणाले छत्रपती शिवाजी महाराज यांच्या ३४५ व्या पुण्यतिथीनिमित्त आयोजित कार्यक्रमाला उपस्थित राहण्याचं भाग्य लाभलं. सुरुवातीलाच मी राजमाता जिजाऊंना मनःपूर्वक प्रणाम करतो. मी शिवचरित्र वाचलंय, त्यांनी छत्रपतींना फक्त जन्मच दिला नाही, तर स्वराज्य, स्वधर्म आणि स्वभाषेचा पुनरुद्धार करण्याची प्रेरणाही दिली. स्वतंत्र स्वराज्य निर्माण करण्याचा विचारही जिजाऊंनी बाल शिवाजींना दिला. हिंदवी स्वराज्याची राजधानी असलेल्या रायगड या ऐतिहासिक स्थळी शिवाजी महाराजांना प्रणाम करतांनाच्या माझ्या भावना वर्णन करू शकत नाही असेही ते म्हणाले.

दृढ इच्छाशक्ती, अगम्य साहस, अकल्पनीय रणनीत आणि समाजातील सर्व वर्गांना एकत्र करुन अपराजित सैन्याची स्थापना हे शिवरायांशिवाय कोणाला जमलं नाही. महाराजानंतर धर्मवीर संभाजी महाराज, महाराणी ताराबाई, धनाजी, संताजी यांनी औरंगजेब जिवंत असेपर्यंत त्याच्याशी लढा दिला. स्वतःला आलमगीर म्हणणाऱ्या औरंगजेबाची महाराष्ट्रात कबर बांधली गेली. भारतातील पुढच्या पिढीला हा इतिहास शिकवला गेला पाहिजे. सातवी ते बारावीचा प्रत्येक विद्यार्थी एकदा या पुण्यस्थळी यावा यासाठी धोरण बनवावं अस मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांना चर्चे दरम्यान सांगितले असल्याचेही श्री.शाह यांनी यावेळी सांगितले. रायगड किल्ला इंग्रजांनी जाणूनबुजून तोडण्याचा प्रयत्न केला. मात्र लोकमान्य बाळ गंगाधर टिळकांनी ठणकावून स्वराज्याचा जयघोष केला असही श्री.शाह म्हणाले. तसेच त्यांनी यावेळी बाबासाहेब पुरंदरेंचेही स्मरण केले. छत्रपती शिवरायांना महाराष्ट्रापुरते सीमित ठेवू नका, त्यातून देश आणि जगाला प्रेरणा घेऊ द्या असेही त्यांनी यावेळी सांगितले. न्यायासाठी शिवरायांचे सिद्धांत त्यांनीच प्रस्थापित केले. स्वराज्याची, स्वभाषेला अमर करण्याची लढाई थांबता कामा नये, हे शिवरायांचे अखेरचे शब्द होते. छत्रपती शिवारायांचे हे शब्द प्रमाण मानून प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वात ही लढाई गौरवाने जगभरात सुरु आहे. भारताला विश्वभरात गौरवमय स्थानी प्रस्थापित करण्याचं काम मोदी सरकार करत आहे असेही त्यांनी यावेळी सांगितले.

मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी सांगितले की छत्रपती शिवाजी महाराजांचे विचार आणि बाबासाहेब आंबेडकरांचे संविधान घेऊन सरकार पुढे जात आहे. महाराजांच्या बारा किल्ल्यांचा जागतिक वारसा स्थळांमध्ये समावेश व्हावा, यासाठी युनेस्को कडे प्रस्ताव सादर करण्यात आला आहे. यासाठी युनेस्को परिषदेत सादरीकरण करण्यासाठी मी आणि सांस्कृतिक कार्य मंत्री आशिष शेलार जाणार आहोत. छत्रपती शिवाजी महाराजांचा प्रमाण इतिहास तयार करण्यासाठी प्रयत्न केले जातील अशी ग्वाही मुख्यमंत्री फडणवीस यांनी यावेळी दिली. शिवाजी महाराजांचे अरबी समुद्रातील स्मारकाचे काम लवकर सुरू करण्याचा सरकारचा मानस आहे. हे प्रकरण न्यायप्रविष्ठ आहे. पण लवकर त्यावर तोडगा निघेल असा विश्वास मुख्यमंत्र्यांनी यावेळी व्यक्त केला.

शिवाजी महाराज हे व्यक्ती नाही विचारसरणी होती. गडकिल्ले हे स्वराज्याचे प्रतीक आहेत. गडकोट किल्ल्यांचे संरक्षण आणि अतिक्रमण मुक्त झाले पाहिजे यासाठी सरकार पुढाकार घेतय पण पुरातत्व विभागाने सहकार्य करावे अशी मागणी उपमुख्यमंत्री एकनाथ शिंदे यांनी केली. छत्रपती शिवाजी महाराजांचा आदर्श घेवून हे सरकार काम करत आहे, असेही त्यांनी यावेळी सांगितले.

लक्षवेधी छायाचित्र....

सूक्ष्म छायाचित्रण –– ओळखा पाहू.....

(छाया : संजय दारमवार, मुंबई)

– विद्यावाचस्पती विद्यानंद
Mobile: +917709612655
Email: vidyavachaspati.vidyanand@gmail.com

आनंदी पहाट...

अंतरात्म्याला ओळखता येणे आवश्यक

ज्योतिर्मय साहित्य

आपल्या अंतरंगात डोकावणे, हे कदाचित प्रयास देणारी प्रक्रिया वाटेल, परंतू तो जीवनाचा प्रवास समजून करत राहण्याची आवश्यकता आहे. आपल्या अंतरात्म्याची ओळख त्या माध्यमातून होणे शक्य होऊ शकते. त्याला निश्चितच योगाभ्यासाची जोड द्यावी लागेल. जेणेकरून आपला अंतरात्म्याचा शोधा अधिक सुकर होऊ शकतो आणि आत्मनिर्भर होण्यासाठी तो अत्यंत जरुरीचा देखील असतो. ह्या विषयाकडे आपणा योगाभ्यासातून अध्यात्माचा विचार करण्याची आवश्यकता असते. ह्या अध्यात्माचा संबंध कोणत्याही धार्मिक दृष्टीकोनातून न जोडता त्याच्याकडे आपण योगशास्त्र ह्याच दृष्टीकोनातून बघितले पाहिजे.

आपण आत्मनिर्भर होण्यामुळे आपला आत्मविश्वास वाढीस लागतो, आपण स्वावलंबी बनत जातो, आपण सर्वसामान्य न राहता सर्वार्थाने समृद्ध होत राहतो, स्वतःचा आधार आपण स्वतःच होत राहतो, प्रत्येक गोष्टीत सहभागी होऊन त्यामध्ये स्वतःला समाविष्ट करण्याचे आपण धैर्य निर्माण करत राहतो. आपले अंतर्मनच आपले मार्गदर्शक असते, तेच आपल्याला आत्मनिर्भर बनवू शकते. त्यासाठी सर्वप्रथम आत्मनिष्ठ होणे जरुरीचे असते. आपल्या आत्मनिष्ठतेमुळे आपल्यात नवचैतन्य, नवी उमेद, नवा उत्साह आणि नवा जोश निर्माण होत असतो. आत्मविश्वास वाढीस लागण्याची सुरुवात ह्याच प्रकारे होत राहते. ह्यासाठी आपण आपल्या अंतर्मनाला सक्षम करण्याची, त्याची कार्यक्षमता वाढवण्याची जरुरी असते. आपले अंतर्मनच आपला गुरु आणि मार्गदर्शक म्हणून कार्यरत होत राहते. गुरु आणि गुरुतत्व ह्याबद्दलची ओळख मूळ तत्वापासून केलीजाते.त्यात गुरु आणि गुरुतत्व यातील फरक तसेच तत्व म्हणजे काय ह्याचे महत्वही समजून घेतले पाहिजे. सध्याचे मानवी जीवन असे विस्कळीत झाले आहे, हे शास्त्रीय मीमांसेतून स्पष्ट होत असतेच, परंतू त्याच्याकडे अनेकदा दुर्लक्ष होत असल्याचे दिसून येते.

आनंदाची गुढी

ज्योतिर्मय साहित्य

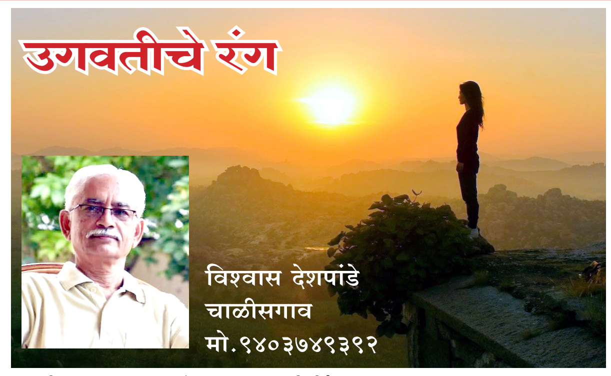

शालिवाहन राजांची गोष्ट तर प्रसिद्धच आहे. शालिवाहनांच्या राज्यात अपार समृद्धी होती. पण त्यामुळे प्रजेत आळस आणि सैन्यामध्ये उत्साह आणि चपळता राहिलेली नव्हती. कुठलीही गोष्ट एकाच ठिकाणी वापर न होता पडून राहिली की ती गंजते किंवा बिनकामाची ठरते. तसेच शालिवाहनाच्या सैन्याचे झाले होते. शत्रूच्या आक्रमणाला तोंड देण्याचे सामर्थ्य त्यांच्यात राहिले नव्हते. अशातच शकांचे आक्रमण राज्यावर झाले. मग काय करायचे ? सैन्याला प्रशिक्षण द्यायचे किंवा नवे सैनिक भरती करायचे तर काही वेळ जाणारच. मग शालिवाहनांनी हजारो मातीचे सैनिक, हत्ती, घोडे तयार केले. त्याच्या साहाय्याने त्यांनी जुलमी अशा शकांचा पराभव केला. मग तो विजय लोकांनी गुढया तोरणे उभारून साजरा केला. तेव्हापासून शालिवाहन शक सुरु झाला. पण खरंच मातीचे सैनिक, हत्ती, घोडे लढले असतील का ? मला वाटतं त्याचा प्रतीकात्मक अर्थ आपण घ्यायला हवा. शालिवाहन राजाचे सैन्य मृत्तिकेसमान म्हणजे चैतन्यहीन, निरुत्साही झाले होते. त्यांच्यात मरगळ आली होती. मातीच्या सैन्यात प्राण फुंकणे म्हणजे त्यांच्यातील चैतन्याला आवाहन करणे, त्यांच्यातील स्वत्व, स्वाभिमान, शौर्य, देशाभिमान जागृत करणे. किती सुंदर अर्थ आहे हा !

जेव्हा जेव्हा समाजात अशी स्वत्वहीनता, मरगळ आणि गुलामगिरीची वृत्ती अंगवळणी पडते, तेव्हा तेव्हा त्या समाजात असेच प्राण फुंकावे लागतात. वर्षानुवर्षे गुलामी रक्तात भिनलेल्या समाजात असे चैतन्य समर्थ रामदास स्वामी, तुकाराम महाराज, छत्रपती शिवाजी महाराजांनी निर्माण केले म्हणूनच शिवाजी महाराजांना स्वराज्य निर्मितीची गुढी उभारता आली. स्वातंत्र्यपूर्व काळात असे चैतन्य लोकमान्य टिळक, महात्मा गांधी, पं नेहरू, लाल बहादूर शास्त्री, सरदार पटेल, डॉ आंबेडकर, स्वा सावरकर यांच्यासारख्या नेत्यांच्या आणि क्रांतिकारकांच्या तेजस्वी त्यागातून निर्माण झाले आणि स्वातंत्र्याची गुढी उभारली गेली.

गुढी ही उंच उभारली जाते. ती आशाअपेक्षांचे प्रतीक असते. ती जणू आपल्याला सांगते, तुमचे ध्येय, आशा, अपेक्षा अशाच उंच असू द्या. त्यांना मर्यादा घालू नका. स्काय इज द लिमिट ! आपल्या नवीन वर्षाचा आरंभ या सणाने होतो म्हणून वर्षारंभीचे उत्तम, उदात्त असे संकल्प मनाशी योजा आणि वर्षभरात आपल्या प्रयत्नांनी ते तडीस न्या. हाच गुढीपाडव्याचा संदेश आहे. कवयित्री बहिणाबाई फार सुंदर संदेश आपल्याला आपल्या कवितेतून देतात. त्या म्हणतात –

गुढीपाडव्याचा सन, आता उभारा रे गुढी
नव्या वरसाचं देनं, सोडा मनातली अढी
गेली साली गेली आढी, आता पाडवा पाडवा
तुम्ही येरयेरांवरी लोभ वाढवा वाढवा.

या बहिणाबाईच्या सांगण्याप्रमाणे मनातली अढी सोडून देऊन एकमेकांवरचे प्रेम वाढवू या. आनंदाची गुढी उभारू या.

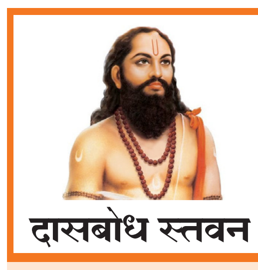

दासबोध स्तवन

उज्वला धर्माधिकारी,
पुणे, मो. ७५८८२ ३५६४६

स्वगुण परीक्षा

ज्योतिर्मय साहित्य

विषय शब्दाचा अर्थ पाहू गेल्यास``विशेषेण सिंचन्ति इंद्रियाणि मनश्च`` ज्याच्या ठिकाणी इंद्रिये व मन बुडून जातात मग्न होतात म्हणजे इंद्रीयभोग अर्थात देहातून सुख घेण्याची आवड. कधीही समाधान न होणाऱ्या आशेच्या साखळीने माणुस बांधलेला असतो. भगवंताचा विसर पडणे म्हणजे वाईट काळ समजावा. आत्मबुध्दी विसरून देहबुद्धी त जाण म्हणजे स्वर्गातुन नरकात पडण्या सारखे आहे. समर्थांनी दहाव्या ओवी पासुन अठराव्या ओवी पर्यंतचा प्रवास म्हणजे शरिराच्या जन्माची क्रीया ते समजून घेत असताना आपल्याला आपल्याच शरीराची किळस येते. शरीर वरवर कितीही चांगले वाटलेतरी त्यात डोकावून पहाता ते किती घाणीचै साम्राज्य आहे. हे वरील ओव्या वाचताना खात्री पटते. घाणीने भरलेले हे शरीर कितीही निर्मळ करायचा प्रयत्न केला तरी ते स्वच्छ होत नाही. समर्थांनी डोकं या अवयवाला मात्र ऊत्तमांग म्हणलं आहे. मल मुत्र ओक हे जर शरिराचे झाले नाही तर मनुष्य लवकरच मरेल. **क्रमशः**

अठ्ठावीस ओव्याच्या पुढे तर आईच्या गर्भात जीवाचे कसे हाल होतात याचे वर्मन केले आहे. आईच्या गर्भात असताना मुल सोह,सोहम् असं म्हणते मी तो आहे मी ईश्वर आहे. आणि बाहेर पडल्यावर ते ``कोहं कोहं `` म्हणू लागते.जीवाला देहबुद्धी येते. व स्वस्वरूपाची जाणीव मावळू ृ या   लागते. देह विकार विकसीत होऊ लागला की सुखदुःखाचे हेलकावे बसु लागतात. यातुन सुटण्याचा ऐकचं मार्ग तो म्हणजे ``भगवंताला शरण जाणे``

सन्माननीय वाचक मंडळी तुमच्या सगळ्यांच्या प्रोत्साहननाने व समर्थाच्या आशिर्वादाने आज तिसरा दशक तुमच्या हाती देताना खुपच आनंद होत आहे गेल्या दोन महिन्यांत माझ्याच शरिराच्या काही भागाने असहकार पुकारल्यामुळे मी तुमच्या समोर व्यक्त होऊ शकले नाही. त्याबद्दल क्षमस्व

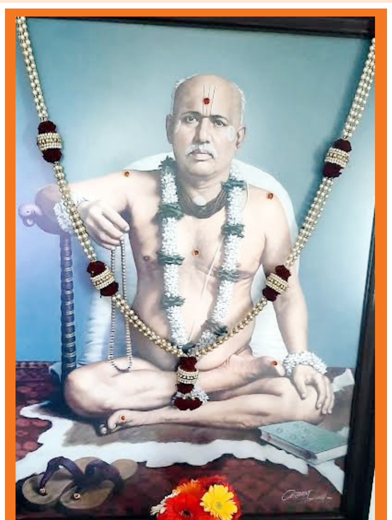

श्री ब्रह्मचैतन्य गोंदवलेकर महाराज

संगतीचे जीवनात अतिशय महत्त्व आहे.

ज्योतिर्मय साहित्य

आयुष्यात संगतीला फार महत्त्व असते. संगतीचा परिणाम विनासायास आणि बराचसा न कळत होत असतो. संतसंगती लाभणे ही अत्यंत भाग्याची गोष्ट आहे. ती पूर्वपुण्याईमुळेच लाभते. ज्याच्याशी आपण संगत करावी, त्याचे गुणधर्म आपल्याला येऊन चिकटतात हे आपण पाहतो. समजा, काही लोकांनी इथे यायचे ठरविले. एकाने विचार केला की आपण पायीच जाऊ, दुसरा बैलगाडीने निघाला, तिसऱ्याने आगगाडीने प्रवास केला, तर चौथा मोटारने आला. सर्वजण जर एकाच ठिकाणाहून निघाले तर साहजिकच मोटारीने येणारा सर्वात लवकर पोहोचेल; म्हणजे ज्याच्याशी संगत केली त्या वाहनाचे गुणधर्म त्याला विनासायास लाभले. संगतीची दुसरी गंमत अशी की, ज्याच्या संगतीत आपण जातो त्याच्यापुढे आपले कर्तृत्व लोप पावते. इथून पुष्कळ मुले शिक्षण घेऊन पुढे कुणी वकील झाले, तर कुणी डॉक्टर झाले. परत इथे आल्यावर त्यांनी इथल्या मुलींशी लग्ने केली. त्या मुली फारशा शिकलेल्या नसतील; परंतु वकिलाशी लग्न केलेली वकिलीणबाई झाली, डॉक्टरशी लग्न केलेली डॉक्टरीण झाली. असे जर देहाच्या संगतीने सामान्य माणसाचेही गुणधर्म आपल्यात येतात, तर सत्संगतीचा परिणाम किती होत असला पाहिजे ! आपण तिकीट काढून गाडीत बसतो. आपल्या शेजारी कोण येऊन बसेल ते आपल्या हाती नसते. तो विडी ओढणारा असला आणि आपल्याला धूर सहन होत नसला तरी नाइलाजाने तिथेच बसावे लागते. व्यसनी किंवा विषयी माणसाची संगत ही अशी तापदायक, घातक असते. उलट सत्पुरुषाची संगत ही उत्तम, लाभदायी ठरते. सत्संगतीपासून सद्वासना आणि सद्विचार प्राप्त होतात.

एखादा साधू बैरागी असेल, झाडाखाली बसला असेल. तो स्वत: उपाशी असेल तर त्याच्याकडे येणारी मंडळीही उपाशी राहतील. समर्थांकडे कुणी गेला तर ते म्हणतील, ``मी भिक्षेची झोळी घेतो, तूही घे; दोघेही भिक्षा मागून आणू, आणि जे मिळेल ते शिजवून खाऊ.'' पण संत गृहस्थाश्रमी असेल तर आपल्याकडे येणाराला तो वाटेल ते करून खायला घालील. अन्नानुसार वासना बनते, म्हणून संताघरचे अन्न मागून घेऊन खावे. संताची देहाने संगती लाभणे सुलभ नाही. तो राहात असेल तिथून आपण लांब राहात असू; आणि जवळ राहात असलो तरी प्रपंच–कामधंद्यामुळे चोवीस तासांत त्याच्या सान्निध्यात कितीसे राहता येणार ? मग देहसंगतीचा लाभ कितीसा मिळेल ? तेव्हा नामाची संगत हीच सर्वांना सदासर्वकाळ लाभण्यासारखी उत्तम सत्संगत होय.

परमार्थ साधण्यास सत्संगती फारच उपयोगी पडते.

संस्कृती व संस्कार

विभावरी कुलकर्णी,
मो. ८०८७८१०१९७

गोष्टी प्राण्यांच्या ८

ज्योतिर्मय साहित्य

एक छोटासा चुळबुळा प्राणी आहे. असे वाटते लाजाळू आहे. चटकन म्हणजे अगदी एका क्षणात इकडे तर एका क्षणात तिकडे दर्शन देतो. रामसेतु कार्यात तर या चिमुकल्या प्राण्याने मोठीच कामगिरी केली होती. आणि खुद्द रामरायची शाबासकी मिळवली होती, असे आपण ऐकतो. आपण ओळखलेच असेल... ही तर आपली ``खारुताई``

माझ्या सुदैवाने मी निसर्ग खूप जवळून अनुभवला आहे. आणि विविध प्राण्यांचा अनुभव सुद्धा घेतला आहे. त्यावेळी त्यात काही विशेष वाटत नव्हते. कारण सगळे त्याच वातावरणात असायचे. आणि या प्राण्यांच्या गंमती जमती अनुभवायचे. आम्ही जिथे रहात होतो तेथे भरपूर झाडे होती. आम्ही प्रत्येकाने एकेक झाड ठरवून घेतलेले होते. आणि सुट्टीच्या दिवशी त्या झाडावर पुस्तक वाचायला बसत होतो. मग फांदीवर म्हणजे दोन फांद्यांचा जेथे आकार असतो ती आमची बसायची जागा असायची. मुंगळे, मुंग्या यांचे काहीच वाटायचे नाही. त्यांची रांग चाललेली असते, त्याला आपण डिस्टर्ब करायचे नाही. त्यांचे काम त्यांना करु द्यायचे. मग तेही आपल्याला काही करत नाहीत. पण ही खारुताई मात्र सतत इकडे तिकडे पळत रहायची. आपण शांत बसलो की ती धीटपणे आपल्याकडे टुकुटुकू बघत रहायची. कधीकधी फळे खाऊन बिया टाकायची त्या आमच्या पुस्तकांच्या पानांवर पडायच्या. अनुभवाने असे लक्षात आले होते,की ती आपल्याशी मैत्री करते.

आम्हाला एकदा एक खारीचे पिल्लू सापडले होते. जरा आजारी वाटत होते. आम्ही त्याला उचलून नेले. साफ केले. त्याला चमच्याने पाणी पाजले. त्याने ते जरा तरतरीत झाले. माझी एक मैत्रीण म्हणाली याला सोडायला नको. माझ्या घरी नेते. आणि त्यांना खरेच एकमेकांचा लळा लागला. ते कायम तिच्या हातावर असायचे. किंवा फ्रॉकच्या खिशात बसायचे. ते चांगले बरे झाल्यावर त्याला झाडावर सोडले. ते इतक्या कृतज्ञतेने बघत होते, त्याची नजर आजही आठवते. आणि नंतरही त्याला विशिष्ट आवाज काढून बोलावले की ते यायचे. आम्ही जसे मोठे होत होतो तसे या प्राणी जगातून बाहेर येत होतो. आणि अभ्यासाकडे लक्ष देत होतो.

लहानपणी खेळायला हे जिव्हाळ्याचे प्राणी जग असायचे. पूर्वी परीक्षा झाल्या की सगळी आते, मामे,मावस भावंडे एकत्र मिळून एकेका नातेवाईकाकडे जायची. एकदा असेच सर्वांना वाटले, भीमाशंकरच्या जंगलात *शेकरु* बघायला जावे. त्या प्रमाणे आम्ही सगळे गेलो. तेथील जंगल तुडवले. पण ती दर्शन द्यायला तयार नव्हती. शेवटी एका झाडाखाली डबे उघडून जेवायला बसलो. आणि या शेकरुताई क्षणात येऊन आमचा खाऊ घेऊन क्षणात गायब झाल्या. कोण,कसे,कुठे,काय हे फक्त एक दोन जणांनाच समजले.

हे सगळे प्राणी आपल्या जीवनाचा अविभाज्य भाग असतात. परत परत आपल्या आयुष्यात येत असतात. ज्यावेळी या घरात राहायला आलो त्यावेळी ही खारुताई पुन्हा भेटली.

घराबाहेर पडले की थोडावेळ तरी दर्शन व्हायचे. मान वळवून आपल्याकडे बघून चटकन पळून जायची. कधी खिडकीतून आत यायची. तर कधी स्वयंपाक घरातील ओट्यावर असलेले खाद्य पदार्थ घेऊन जायची. एकदा तर मोठीच गंमत झाली. भुईमुगाच्या शेंगा एका पिशवीत ठेवून ती पिशवी खिडकीत असलेल्या हुकला अडकवली होती. ४/५ दिवसांनी थोडा निवांत वेळ मिळाला. आणि असे वाटले, आज शेंगा भाजून ठेवाव्यात. म्हणून पिशवी खाली घेतली तर त्यात नुसतीच टरफले! काय झाले काहीच कळेना! शेंगा मधील दाणे खाऊन त्यात टरफले कोण टाकणार? सुट्टी असल्याने निवांत वेळ होता. हॉल मध्ये येऊन शांतपणे बसले. आणि काहीतरी खुसफुस ऐकू आली. म्हणून हळूच बघितले तर या खारुताई त्या पिशवीत शेंगा शोधताना दिसल्या. आणि त्या पिशवीत टरफले असल्याने त्या पिशवीतून आवाज येत होता. त्यातूनही एक दाणे असलेली शेंग तिला सापडली. आणि छान खिडकीवर बसून तिने ती सोलून खाल्ली. आणि टरफले पिशवीत टाकली. आणि मला शेंगांमधील दाणे गायब कसे होतात, याचे उत्तर मिळाले. अशी गमतीशीर, प्रेमळ, खट्याळ, लाजाळू खारुताई! पुन्हा भेटू दुसऱ्या प्राण्याच्या गमतीसह!

नीतिशतक निरूपण

अनुवाद आणि निरूपण
ह.भ.प.चंद्रहास शास्त्री सोनपेठकर

ज्योतिर्मय साहित्य

आरम्भगुर्वी क्षयिणी क्रमेण
लघ्वी पुरा वृद्धिमती च पश्चात ।।
दिनस्य पूर्वार्धपरार्धभिन्ना
छायेव मैत्री खलसज्जनानाम् ।।

अर्थ – दिनारंभी सावली प्रथम मोठी असते, ती हळू हळू लहान होते. अशाच प्रकारे दुष्टांची मैत्री ही सुरुवातीस मोठी असते, ती हळु हळु क्षीण होते. या विपरीत, सज्जनांची मैत्री असते. ती दिवसाच्या उत्तरार्धातील सावलीप्रमाणे सुरुवातीस लहान पण हळू हळू वाढीस लागते.

सज्जनांच्या आणि दुर्जनाच्या मैत्रीत काय फरक असतो, हे कवीश्रेष्ठ भर्तृहरींनी या श्लोकात सांगीतले आहे. सज्जनांची मैत्री ही दिवसाच्या उत्तरार्धातील सावलीप्रमाणे वर्धिष्णू असते; मात्र दुर्जनांची मैत्री ही दिवसाच्या पूर्वार्धाच्या सावलीप्रमाणे कमी कमी होणारी असते, असे प्रतिपादन या श्लोकात भर्तृहरींनी केले आहे.

आरोग्य संजीवनी

पक्षाघात आजार माहिती

ज्योतिर्मय साहित्य

मेंदूचे कार्य सुरळीतणे चालण्यासाठी मेंदूला रक्तपुरवठा व्यवस्थित होणे गरजेचे असते. मेंदूला योग्यप्रकारे रक्तपुरवठा न झाल्यास पक्षाघात (पॅरालिसीस) होतो त्यामुळे रुग्णाच्या हाता-पायातील ताकद कमी होते. याठिकाणी पक्षाघात म्हणजे काय, पक्षाघाताची कारणे, पक्षाघात का व कशामुळे होतो, पक्षाघात लक्षणे आणि उपचार याविषयी माहिती ह्या लेखामध्ये दिली आहे.

पक्षाघात हा मेंदूसंबंधी एक गंभीर असा न्यूरोमस्क्युलर आजार आहे. यावर वेळीच उपचार न केल्यास रुग्णांमध्ये कायमचं अपंगत्वही येऊ शकते. उजव्या बाजूच्या मेंदूमध्ये जेंव्हा बिघाड होतो तेंव्हा डाव्या बाजूच्या हात-पाय आणि चेहऱ्यावर परिणाम होतो आणि डाव्या बाजूच्या मेंदूमध्ये जेंव्हा बिघाड होतो तेंव्हा उजव्या बाजूच्या हात-पाय आणि चेहऱ्यावर परिणाम होतो व शरीर लुळे पडते.

पक्षाघाताचे प्रकार

पक्षाघाताचे दोन प्रमुख प्रकार असतात.

१) पक्षाघात

या प्रकारात मेंदुतील रक्तवाहिन्यांमध्ये रक्ताची गाठ तयार होते त्यामुळे मेंदूच्या विशिष्ट भागास रक्ताचा पुरवठा बंद झाल्यामुळे पक्षाघात होतो.

२) पक्षाघात

या प्रकारात मेंदुमधील रक्तवाहिन्या फुटून मेंदूत रक्तस्त्राव होऊन पक्षाघात होतो. पक्षाघाताचा झटका आल्यावर सीटी स्कॅन किंवा एमआरआय स्कॅनद्वारे कोणता प्रकार आहे ते उपचार करण्यापूर्वी तपासले जाते.

३)   –* म्हणजे नावाचा एक तिसरा प्रकारही असतो. यामध्ये पक्षाघाताची लक्षणे २४ तासाच्या आत निघून जातात आणि रुग्ण पूर्ववत बरा होतो. मात्र ही असते. एकदा येऊन गेल्यास योग्य उपचार न केल्यास आपणास पुढे पक्षाघाताचा झटका येण्याची शक्यता अधिक असते. तेंव्हा येऊन गेल्यासुध्दा डॉक्टरांकडून निदान आणि उपचार करून घ्यावेत. त्यामुळे पक्षाघाताचा धोका टळण्यास मदत होईल.

पक्षाघाताची लक्षणे

मेंदूचा रक्त पुरवठा बंद झाल्यामुळे किंवा मेंदूमध्ये रक्तस्त्राव झाल्यामुळे मेंदूला योग्यरित्या रक्तपुरवठा होत नाही. त्यामुळे मेंदूच्या कार्यावर विपरीत परिणाम होऊन खालील पक्षाघाताची लक्षणे दिसून येतात.

एका बाजूच्या हाता-पायाची ताकद कमी होते.

हातापायात लुळेपणा जाणवतो, मुंग्या येतात.

तोंड वाकडं होते, बोलण्यास त्रास होतो.

अन्न गिळण्यास आणि श्‍वास घेण्यास त्रास होतो.

एका डोळ्याने अंधुक दिसू लागणे.

चक्कर येणे, तोल जाणे,

चेतना कमी होणे

तीव्र डोकेदुखी

ही लक्षणे पक्षाघातात असतात. अशी लक्षणे जाणवल्यास त्वरीत वैद्यकीय उपचार होणे आवश्यक असते.

लक्षात ठेवा ''

पक्षाघाताची लक्षणे ओळखण्यासाठी '' लक्षात ठेवा..

रुग्णास हसण्यास सांगा. हसताना एका बाजूचा चेहरा, ओठ आणि डोळे लटकलेले दिसल्यास ते पक्षाघाताचे लक्षण असते.

रुग्णाला त्याचे दोन्ही हात पुढे व वर उचलण्यास सांगा. जर रुग्णाचा एक हात वर व समोर उचलता येत नसल्यास ते पक्षाघाताचे लक्षण असते. रुग्णास प्रश्न विचारून तो व्यवस्थित बोलतो का ते पहा. जर त्याला बोलताना त्रास होत असल्यास ते पक्षाघाताचे लक्षण असते. (क्रमश)

संकलन –
डॉ. प्रमोद ढेरे (निसर्ग उपचार तज्ञ)
पिंपरी-चिंचवड, पुणे.
आरोग्यविषयक व्याख्याते व लेखक
संपर्क – ९२ ७१ ६६९ ६६९

ज्योतिर्मय साहित्य

जेव्हा रावण वध झाला, राम अयोध्येत परत आले. त्यांचा राज्य कारभार सुरू झाला.श्री राम त्यांचा संपूर्ण वेळ जनहितार्थ खर्च करीत.

एकदा तिथे एक चित्रकार आला. त्याने श्री रामास असे सांगितले की मी तुमच्या आजवरच्या जीवनावर आधारीत एक चित्र माला चित्रित केली आहे. सर्व जनतेला ही चित्रे पहायला मिळावीत, आपण कसे जंगलात राहीलात?कसे सीतेचे हरन झाले, हनुमंताचा पराक्रम कसा?, महा बलाढ्य रावणवध कसा झाला ? हे कळावे म्हणून मी अनेक चित्रे काढली आहेत. त्या चित्र प्रदर्शनाच्या उद्घाटना साठी आपण यावे अशी त्याने विनंती केली.श्री राम विनयाने त्यास म्हणाले ``अरे माझा यासाठी खूप वेळ जाईल`` हे ऐकून चित्रकार नाराज झाला. तेंव्हा राम त्यास म्हणाले, माझ्या ऐवजी सीता, लक्ष्मण, हनुमंत हे येतील.ते त्याने मानले. सीतेने प्रदर्शन पाहताना अर्धे प्रसंग ओळखले. सीतेचा अपहरणाचा प्रसंग आला .त्या म्हणाल्या त्या वेळी माझ्या अंतःकरणात भावनांचा काय कल्लोळ झाला होता हे सांगितले.सीता हरन नंतर पुढील प्रसंग केवळ लक्ष्मण यांनी वर्णन केले.प्रदर्षण पाहून माता सिता व इतर सर्वजण घरी परत आले. त्या वेळी सीता गर्भवती होती. त्या या भटकंतीने जरा थकल्या व विश्राम करू लागल्या.राम त्यांना भेटायला आले.ते म्हणाले कसे वाटले प्रदर्शन ? ते म्हणाले तु थकलेली दिसतेस. तू गर्भवती आहेस, तुला कांहीं डोहाळे लागले असतील तर सांग.

कथा ऐकता ऐकता धावते संकलन
मधुकर बोरीकर, 9403061886

रवींद्रनाथ टागोर

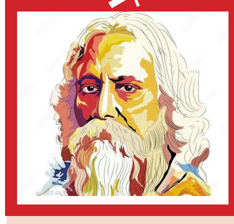

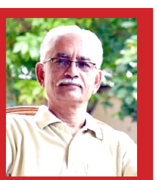

विश्वास देशपांडे,
चाळीसगाव
मो. ९४०३७४९९३२

रवींद्रनाथ टागोर : वारसा आणि कार्य

ज्योतिर्मय साहित्य

रवींद्रनाथ तिच्या सौंदर्याचं वर्णन फार सुरेख शब्दात करतात. महामाया म्हणजे जणू काही शरदाच्या उन्हात तळपणारी शुद्ध सोन्याची पुतळी. राजीव हा तरुण तिच्यावर मोहित झालेला असतो. तो भर दुपारी मोठी हिंमत करून नदीकाठच्या एका पडक्या देवळात तिला बोलावतो आणि लग्नाची मागणी घालतो. ती त्याला सांगते, मी येईन, वाट पहा. याच वेळी तिचा भाऊ भवानीचरण तिथे येतो. तो स्वभावाने अत्यंत तापट वाटतो. घरी गेल्यावर तो महामायेला एक विशेष वस्त्र देतो. ते असतं लाल रंगाचं रेशमी महावस्त्र. तिला ते परिधान करायला लावून तो तिला आपल्याबरोबर स्मशानात घेऊन जातो. तिथे एका मरणासन्न वृद्धाशी तिचं लग्न लावून देतो. दुसऱ्याच दिवशी महामाया विधवा होते. तिला सती जाण्यासाठी भाग पाडलं जातं. हातपाय बांधून चितेवर ठेवलं जातं. पावसाळ्याचे दिवस असतात. पावसाने चिता विझते. तिच्या बांधलेल्या दोऱ्या तुटतात. महामाया चितेवरून उठते. राजीवला सांगितल्याप्रमाणे त्याच्याकडे येते. त्याला ती फक्त एक अट घालते की त्याने कधीही तिच्या चेहऱ्यावरचा पदर बाजूला कर म्हणून हट्ट धरायचा नाही. राजीव ती गोष्ट मान्य करतो आणि त्यांचं लग्न होतं. महामायेनं त्याला अशी अट घालण्याचं कारण हे असतं की चितेवर तिच्या चेहऱ्याची डावी बाजू होरपळलेली असते आणि ती त्यामुळे कुरूप दिसते. शरीराने जरी ती बदलली असली तरी मनानं मात्र ती पूर्वीचीच असते. पण शेवटी तिचा झाकलेला चेहरा त्यांच्या संबंधाआड येतोच. राजीव आपला दिलेला शब्द पाळत नाही. महामायेनं त्याच्यावर जो विश्वास टाकलेला असतो, त्याला तडा जातो. स्वाभिमानी आणि बाणेदार महामाया तडक तिथून निघते आणि बाहेर पडते ती कायमचीच !

मला आवडलेली आणखी एक कथा म्हणजे स्त्रीर पत्र. ही कथा सांगण्यासाठी रवींद्रनाथांनी पत्ररूपी माध्यम वापरले आहे. मृणाल ही या कथेची नायिका आहे. ती सुंदर आणि बुद्धिमान आहे.

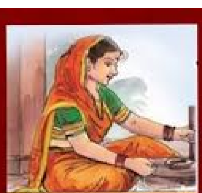

जात्यावरच्या ओव्या......

नातेसंबंध : बहिण-भाऊ

वाटानं चालला
दादा माझा गोरापान
हाती रेशमी छतरी
वर सूर्यनारायण ||२८||

भाऊ घेतो चोळी
भावजय डोळेमोडी,
या चोळीची नाही गोडी
शिंपी दादा घाल घडी ||२९||

संदर्भ : कै. गवणाबाई बोराडे
संकलन : सौ मनोरमा बोराडे

शिक्षण ते स्वातंत्र्य : आंबेडकरांचा प्रेरणादायी प्रवास

ज्योतिर्मय साहित्य

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे भारतातील सामाजिक परिवर्तन आणि लोकशाही मूल्यांचे महान शिल्पकार होते. त्यांचा जीवनप्रवास शिक्षणापासून सुरू होऊन सामाजिक न्याय, आर्थिक सुधारणा आणि स्वातंत्र्याच्या लढ्यापर्यंत विस्तारलेला आहे. शिक्षणाच्या माध्यमातून समाजबदल घडवून आणण्याचा त्यांनी घेतलेला निर्धार आणि लोकशाहीच्या उभारणीसाठी त्यांनी केलेले कार्य हा संपूर्ण जगासाठी प्रेरणादायी आदर्श आहे.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा जन्म १४ एप्रिल १८९१ रोजी महू (मध्य प्रदेश) येथे झाला. अस्पृश्य समाजात जन्मलेल्या बाबासाहेबांना बालपणापासूनच समाजातील भेदभाव आणि अन्याय सहन करावा लागला. शिक्षणाच्या अभावामुळे समाजातील वंचित वर्गाला विकासाच्या संधी नाकारल्या जात होत्या. मात्र, बाबासाहेबांचे वडील रामजी सकपाळ यांनी शिक्षणाचे महत्त्व ओळखून त्यांना शिकविण्याचा निर्धार केला. बाबासाहेबांना सुरुवातीच्या काळात शाळेत बसण्यास आणि पाणी पिण्यासही मनाई होती. अशा परिस्थितीतही त्यांनी शिक्षण सुरू ठेवले आणि १९१२ मध्ये मुंबई विद्यापीठातून पदवी घेतली. त्यानंतर त्यांनी कोलंबिया विद्यापीठ (अमेरिका) आणि लंडन स्कूल ऑफ इकॉनॉमिक्स

येथे उच्च शिक्षण घेतले. त्यांनी अर्थशास्त्र, कायदा आणि समाजशास्त्राचे सखोल अध्ययन केले.बाबासाहेबांनी शिक्षण हेच सामाजिक परिवर्तनाचे प्रभावी साधन मानले. त्यामुळेच त्यांनी दलित आणि मागासवर्गीय समाजातील तरुणांना शिक्षणाकडे वळविण्याचे महत्त्व पटवून दिले. त्यांनी १९२४ मध्ये 'बहिष्कृत हितकारिणी सभा' या संस्थेची स्थापना केली, ज्याद्वारे दलित विद्यार्थ्यांना शिक्षणासाठी मदत केली जात होती.त्यांनी महाड येथे चवदार तळे सत्याग्रह करून पाण्याच्या सार्वजनिक वापरासाठी हक्क मिळवला. तसेच, मंदिरप्रवेश आंदोलनांच्या माध्यमातून सामाजिक समतेसाठी लढा दिला. त्यांचा संघर्ष हा फक्त सामाजिक नव्हता, तर आर्थिक आणि राजकीय स्वातंत्र्यासाठी देखील होता.

रामदास वाघमारे
मो.नं.८८८८१२५६१०

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे कार्य केवळ दलित समाजाच्या उद्धारापुरते मर्यादित नव्हते, तर ते भारताच्या सार्वभौमत्वासाठी देखील अत्यंत महत्त्वाचे होते. ब्रिटिश राजवटीत त्यांनी मागासवर्गीयांना स्वतंत्र राजकीय प्रतिनिधित्व मिळावे यासाठी प्रयत्न केले. १९३२ मध्ये 'पुणे करार' झाल्यानंतर दलितांसाठी स्वतंत्र निवडणूक मंडळांचा प्रस्ताव मागे घेण्यात आला, परंतु त्याऐवजी त्यांना आरक्षणाचा हक्क मिळाला. स्वातंत्र्यानंतर, भारताच्या घटनेच्या मसुदा समितीचे अध्यक्ष म्हणून त्यांनी कार्यभार स्वीकारला. भारतीय राज्यघटनेमध्ये त्यांनी समानता, बंधुता आणि न्याय यावर भर दिला. त्यांनी दलित, महिला आणि मागासवर्गीयांसाठी विशेष तरतुदी केल्या, जेणेकरून समाजातील प्रत्येक घटकाला समान संधी मिळू शकेल.बाबासाहेब आंबेडकर हे केवळ कायदेपंडित नव्हते, तर ते उत्कृष्ट अर्थशास्त्रज्ञ आणि धोरणकर्ते देखील होते. त्यांनी भारताच्या आर्थिक विकासासाठी अनेक महत्त्वपूर्ण योजना सुचवल्या.त्यांनी जलसंपत्ती नियोजन आणि औद्योगिकीकरणावर भर दिला. रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया च्या स्थापनेमध्ये त्यांचा महत्त्वाचा वाटा होता.त्यांनी कृषी सुधारणा आणि कामगार हक्कांसाठी धोरणे मांडली.त्यांनी स्त्री-शिक्षण आणि कामगार हक्कांसाठीही लढा दिला. त्यांच्या 'हिंदू कोड बिल'च्या माध्यमातून महिलांना वारसा हक्क आणि समानतेचा अधिकार मिळवून दिला.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी अखेरच्या टप्प्यात बौद्ध धर्म स्वीकारला. १४ ऑक्टोबर १९५६ रोजी त्यांनी लाखो अनुयायांसह नागपूर येथे बौद्ध धम्माची दीक्षा घेतली. त्यांनी 'बुद्ध आणि त्यांचा धम्म' हा ग्रंथ लिहून समाजाला बौद्ध धम्माचा संदेश दिला. ६ डिसेंबर १९५६ रोजी त्यांचे निधन झाले, परंतु त्यांचे विचार आणि कार्य आजही संपूर्ण देशाला प्रेरणा देत आहेत.डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी शिक्षण, सामाजिक परिवर्तन आणि राजकीय सुधारणा यांचा संगम साधत भारताच्या प्रगतीसाठी अतुलनीय कार्य केले. त्यांनी लोकशाही, समता आणि न्याय यांची जी बीजे रोवली, त्यांचे आजच्या भारततही फळ दिसत आहेत.आजच्या तरुणांनी त्यांचे विचार आत्मसात करून शिक्षण, समाजसुधारणा आणि लोकशाही मूल्यांना अधिक बळ द्यावे. बाबासाहेबांचे जीवन हे संपूर्ण मानवजातीसाठी प्रेरणादायी आहे. त्यांच्या जयंतीनिमित्त त्यांना विनम्र अभिवादन!

(लेखक हे महाराष्ट्र शासनाचा डॉक्टर बाबासाहेब आंबेडकर समाज भूषण पुरस्कार प्राप्त आदर्श शिक्षक आहेत.)

महिलांचे उध्दारकर्ते डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर

ज्योतिर्मय साहित्य

सोमवार १४ एप्रिल रोजी डॉ बाबासाहेब आंबेडकर यांची १३४ वि जयंती आहे. १४ एप्रिल १८९१ साली डॉ बाबासाहेब आंबेडकर यांचा मध्यप्रदेशातील महू या गावी जन्म झाला. डॉ बाबासाहेब आंबेडकरांना १३४ व्या जयंतीनिमित्त विनम्र अभिवादन! डॉ बाबासाहेब आंबेडकरांनी उभे आयुष्य दिन दलित, उपेक्षित, वंचित वर्गासाठी घालवले. या वर्गासाठी बाबासाहेबांनी जे कार्य केले ते तर सर्वानाच माहीत आहे पण डॉ बाबासाहेब आंबेडकरांनी महिला वर्गासाठी जे कार्य केले ते खूप कमी लोकांना माहीत आहे. डॉ बाबासाहेब आंबेडकर हे खऱ्या अर्थाने महिलांचे उध्दारकर्ते आहेत पण दुर्दैवाने आजही देशातील अनेक महिलांना हे माहीतही नाही. बाबासाहेबांनी महिलांसाठी जे कार्य केले ते याआधी कोणीही करू शकले नाही. आपल्या पुरुष प्रधान संस्कृतीत स्त्रिया या गुलामच होत्या. स्त्रियांना गुलमाचीच वागणूक मिळत होती. अगदी उच्चवर्णीय स्त्रिया देखील गुलामीचेच जीवन जगत होत्या. डॉ बाबासाहेब आंबेडकर अस्पृश्यांनंतर स्त्रियांनाच उपेक्षित मानत होते. मातोश्री रमाबाईला लिहिलेल्या पत्रात ते म्हणतात महिलांच्या उन्नती व मुक्तीसाठी लढणारा मी योद्धा आहे. महिलांना या गुलामगिरीतून मुक्त करण्यासाठी मी शेवटच्या क्षणापर्यंत लढेल. बाबासाहेबांनी त्यांचे बोल खरे करून दाखवले ते राज्यघटनेच्या माध्यमातून. बाबासाहेबांनी राज्यघटनेच्या माध्यमातून महिलांना इतके अधिकार दिले की जे त्यांना हजारो वर्ष आणि ३३ कोटी देवताही देऊ शकले शकले नाही. पुरुषप्रधान संस्कृती आणि मनुवादी विचारसरणीमूळे ज्या महिलांना पुरुषांच्या पायाशी स्थान होते त्या महिला आज पुरुषांच्या बरोबरीने उभ्या राहत आहेत. भारतीय महिला आज जो

मोकळा श्वास घेत आहेत तो केवळ डॉ बाबासाहेब आंबेडकरांमुळेच घेत आहेत. यासाठी भारतीय महिलांनी डॉ बाबासाहेब आंबेडकरांना प्रातः स्मरणीय आणि वंदनीय मानले पाहिजे. नोव्हेंबर १९३८ मध्ये कुटुंब नियोजना संबंधीचे विधेयक डॉ बाबासाहेब आंबेडकरांच्या प्रयत्नांमुळेच मुंबई विधिमंडळात आले होते. त्यांनी महिलांच्या हितासाठी व कल्याणासाठी कुटुंब नियोजनाचा मार्ग दाखवला. मुलं केंव्हा पाहिजे याचे स्वातंत्र्य त्यांनी महिलांना दिले. डॉ बाबासाहेब आंबेडकर हे भारताचे मजूर मंत्री असताना त्यांनी महिला सक्षमीकरणाचे अनेक निर्णय घेऊन त्याची अंमलबजावणी केली. खान कामगार महिलेला प्रसूती भत्ता, कोळसा खाणीत काम करणाऱ्या महिलांना पुरुषांइतकिच मजुरी, बहूपत्नीत्वला कायद्याने बंदी, मजूर व कष्टकरी महिलांना २१ दिवस किरकोळ रजा, एका महिन्याची हक्काची रजा, दुखापत झाल्यास नुकसान भरपाई आणि वैद्यकीय रजा, २० वर्ष सेवा करुन निवृत्त झाल्यावर मरेपर्यंत निवृत्तिवेतन असे महिलांसाठी अनेक क्रांतिकारक निर्णय त्यांनी मजूर मंत्री असताना घेतले. बाबासाहेबांनी १९४७ साली कायदा मंत्री असताना हिंदू संहिता विधेयक अर्थात हिंदू कोड बिलाचा प्रस्ताव संसदेत मांडला. हे विधेयक क्रांतिकारी होते. हिंदू वैयक्तिक कायद्यात एकाच वेळी परस्परपूरक पुरोगामी तत्वे समाविष्ट करण्याचे हे क्रांतिकारक पाऊल होते. अस्पृश्यतेचे उच्चाटन, लग्नासंबंधातील स्त्री पुरुष समानता, नवऱ्याने केलेल्या अन्याय अत्याचाराविरोधात दाद मागण्याचा अधिकार, महिलांना घटस्फोट घेण्याचा अधिकार, वारसा हक्काचा लाभ महिलांनाही देण्याची तरतूद इत्यादी तत्वे या बिलात डॉ बाबासाहेब आंबेडकरांनी समाविष्ट केली होती. डॉ बाबासाहेबांच्या मते सामाजिक न्यायचा लढा यशस्वी होण्यासाठी हिंदू समाजाचा वैयक्तिक कायद्यामध्ये जाती व्यवस्था आणि पुरुषप्रधानता यांना नकार देऊन समान वैयक्तिक संबंधांची पायाभरणी करणे आवश्यक आहे. दुर्दैवाने या विधेयकाला संसदेत प्रचंड विरोध झाला. सुरवातीला पंतप्रधान पंडित जवाहरलाल नेहरुंचा या विधेयकाला पाठींबा होता पण काँग्रेसमधील सनातनी विचाराच्या नेत्यांनी या विधेयकाला प्रखर विरोध दर्शवल्यानंतर पंडित नेहरुंनी हे विधेयक मागे घ्यावे अशी विनंती बाबासाहेबांना केली. देशाची राज्यघटना बनवताना बाबासाहेबांनी जितकी मेहनत घेतली होती तितकीच मेहनत हे विधेयक बनवताना बाबासाहेबांनी घेतली होती. त्यामुळे बाबासाहेबांना खूप वाईट वाटले. हिंदू कोड बिलाला होणारा विरोध बाबासाहेबांसाठी खूप त्रासदायक ठरला शेवटी या मुद्द्यावरुन त्यांनी मंत्रिपदाचा राजीनामा दिला. कोणतीही चळवळ महिलांशिवाय पूर्ण होऊ शकत नाही, सामाजिक क्रांती करायची असेल तर त्यात महिलांचा समावेश असावाच असे बाबासाहेबांचे मत होते म्हणूनच त्यांच्या सर्व आंदोलनात महिलांचा समावेश होता मग ते १९२७ चे चवदार तळ्याचे आंदोलन असो की १९३० च्या नाशिकमधील काळाराम मंदिरातील आंदोलन असो. १९४२ च्या नागपुरातील महिला परिषदेत महिला मोठ्या संख्येने सहभागी झाल्या होत्या. लग्न हे मुलीच्या प्रगतीत अडसर ठरू नये. मुलीवर लग्न लादू नये ते तिच्या संमतीनेच व्हावे. लग्नानंतर बायको ही नवऱ्याची गुलाम नको मैत्रीण बनायला हवी. पतीच्या संपत्तीत पत्नी देखील समान वाटेकरी आहे. पत्नीच्या सुरक्षेची जबाबदारी पतीची असून तिला शारीरिक किंवा मानसिक त्रास जर पतीने दिला तर त्याला कायद्याने शिक्षा व्हायला हवी असे त्यांचे मत होते. भारतीय राज्यघटना लिहिताना डॉ आंबेडकरांनी राज्यघटनेच्या कलम १४, १५, १५(३), १६(२), ३९(क), ३९(घ), ३९(ड), ४२, ३२५ इत्यादी कलमांचा अंतर्भाव करून महिलांचे हित व कल्याण जोपासण्याचा प्रयत्न केला आहे. दुर्दैवाने देशातील महिला आजही बाबासाहेबांच्या या कार्याविषयी अनभिज्ञ आहेत. बाबासाहेबांचे भारतीय स्त्रियांवर अनंत उपकार आहेत. बाबासाहेबांनी महिलांसाठी इतके करून ठेवले आहे की अनेक जन्म घेऊनही हे उपकार फिटनार नाही.

श्याम ठाणेदार
दौंड जिल्हा पुणे
९९२२५४६२९५

***

दवा-खाना

औषध नलगे मजला !

ज्योतिर्मय साहित्य

नमस्कार प्रिय मैत्रांनो !

सणवार म्हटले की शुभेच्छा कधी कोरड्या नसाव्यात असा दंडकच आहे. प्रत्येक सणाचे जसे दैवी महत्व असते तसेच ते खाद्यपदार्थांशी निगडित असते! नुकत्याच साजऱ्या केलेल्या साडेतीन मुहूर्तांपैकी एक अशा गुढीपाडव्याच्या सणाला विविध चवींच्या श्रीखंडाची रेलचेल होती. मला मात्र पूर्वापार चालत आलेल्या केशर, वेलदोडा आणि जायफळ युक्त श्रीखंडाची चव आजही इतर कुठल्याही टेस्टपेक्षा अधिक जवळची वाटते. असो! आताशा वर्षभर श्रीखंड उपलब्ध असले तरीही गुढीपाडव्याला श्रीखंड पुरीची बातच न्यारी! अशा या सांस्कृतिक खाद्यजन्य वातावरणात औषधांचा फाफटपसारा मांडण्याचे पातक माझ्या हातून कदापि न घडावे ही तो समस्त देवी देवतांची इच्छा असे प्रमाण मानून आधीचे औषधसंभाराने लगडलेले आख्यान तूर्तास बाजूला ठेऊन अशाच खाद्यमय उपहाराचा मनमुराद आनंद आपणास घेता यावा म्हणून हा ताजा लेखन प्रपंच! आपल्या आवडीनुसार याला तिखट अथवा गोड (किंवा दोहोंचे कॉम्बो) म्हणून स्वीकारावे.

'ते शीतलोपचारे जागी झाली हळूच मग बोले
औषध नलगे मजला, औषध नल गे मजला
परिसुनि माता बरे म्हणूनी डोले

नलाच्या विरहामुळे आजारी पडलेल्या दमयंतीला औषधोपचार देण्यासाठी वैद्य आले असता, तिने

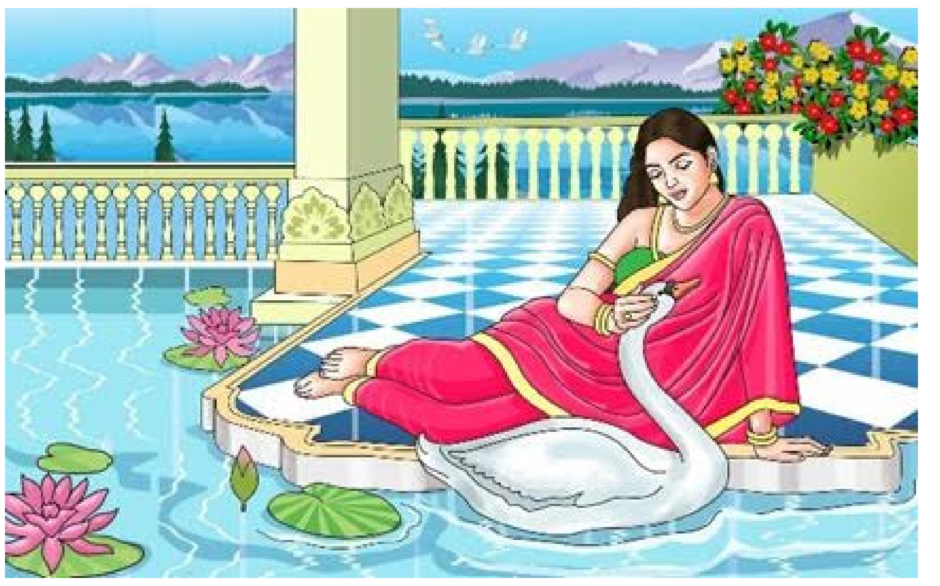

''औषध नलगे मजला'' असे उत्तर दिले त्यावरून इतरेजनांनी ''तिला औषध नको (नलगे)'' असा अर्थ काढला. मात्र तिच्या मनांतील खरी भावना ''मला नल हेच औषध (नल गे)'' हीच होती. पण संकोचाने ती तसे व्यक्त करू शकत नव्हती. हा सदाबहार श्लेष काव्यालंकार रचणारे पंडित मोरोपंत (कवी मोरेश्वर रामचंद्र पराडकर उर्फ मयूर पंडित १७२९-१७९४) हे मध्ययुगीन मराठी पंडिती काव्यपरंपरेतील श्रेष्ठ कवी होते. हे पुराण-काव्य अंमळ जुने झाले. १९५८ साली प्रदर्शित झालेल्या 'मधुमती' या गाजलेल्या चित्रपटातील वैजयंतीमालाच्या गावरान नृत्यकलेने सजलेल्या चढ़ गयो पापी बिछुआ या गाण्यात नायिका म्हणते- मंतर झूठा, बैद भी झूठा, पिया घर आ रे! सरतेशेवटी सैंया को देख के जाने किधर गयो बिछुआ असे सर्व श्रेय प्रियकराला देऊन मोकळी होते.

मंडळी, आजारामुळे घरात बसायचा जाच सहन करीत लहान मुले रडत-रडत नेमके हेच सांगतात, ''मला औषध नको ग आई!'' पण त्याचे नाक वगैरे दाबून मधाळ औषधीयुक्त सिरप त्याच्या घशाखाली उतरवल्याशिवाय आईचे इतिकर्तव्य समाधानपूर्वक पूर्णत्वाला जात नाही. आमच्या लहानपणी कोजागिरीच्या पर्वाला लागून महिनाभर भुलाबाईच्या गाण्यांना' ऊत यायचा. त्यात पुन्हा खाद्यसंस्कृतीला जागत प्रत्येक घरी गाणी म्हटल्यानंतर स्वादिष्ट फराळाचा रतीब असायचा. त्याची सुंदर सांगता कोजागिरी च्या शीतल सुंदर केसरिया पूर्णचंद्राच्या साक्षीने केशर-मेव्याने युक्त आटीव दुग्धपानाने व्हायची. त्यातले एक गाणे आठवणीत राहिले. आधी तर दोडक्या सासरच्या वैद्याचे वर्णन येते, आला ग सासरचा वैद्य, अपेक्षेप्रमाणे त्याचे व्यक्तिमत्व फाटके तुटकेच असते. मग येणार लाडक्या माहेरचा वैद्य, त्याचे व्यक्तिमत्व साहजिकच राजेशाही असणार. सासरच्या मंडळींनी वर्षभर केलेल्या छळावर उतारा म्हणून या गाण्यांमधून अशी अर्थपूर्ण मधाळ आणि रसाळ टोमणेबाजी असायची. मात्र या गाण्यातील संदेश असेच सांगतो की वैद्य असो वा डॉक्टर, त्याची पर्सनॅलिटी पेशंटसाठी कायमच कौतुकाचा विषय असते.

मैत्रांनो, आपले सणवार जेवूनखाऊन समाधानाने साजरे करायची आपली अक्षय परंपरा आहे. इतकंच काय, नांवालाच निराहारी अशी एकादशीची परंपरा आपण निर्जळा एकादशी म्हणून सुरु ठेवतो. (कोणी तरी म्हटलंय, 'निर्जळा एकादशीला इतका वैविध्यपूर्ण फराळ करावा की जळाला सुद्धा पोटात जागा असू नये!') आम्हां भारतीयांचे सेलेब्रेशन खाण्यापिण्याभोवती रिंगण घालत असते. कोणी रुजू होऊ दे नाही तर निवृत्त, पार्टीला पर्याय नाहीच. गेलाबाजार असा कुठलाच प्रसंग मला आठवत नाही जेव्हा खाण्यापिण्यापासून वेगळे होत आपण कांही साजरे करीत असू. मंडळी, असे कधी होईल कां की आपण मळलेल्या वाटा सोडून अनवट रानवाटा धुंडाळीत एखादे समाजाभिमुख कार्य करू? खात्यापित्या घरच्या लाडक्या आप्तांची अन मैत्रमंडळींची पोटे आधीच तुडुंब भरलेली आहेत. त्यांना पार्टी देण्याऐवजी ज्यांची पोटे खपाटीला गेली आहेत अशा भुकेल्या व्यक्तींना दोन घास खाऊ घालता येतील कां, यावर आपण विचार करायला हवा. त्यांचे दारिद्र्याच्या तमाने झाकोळलेले उदासीन जीवन उजळायला आपल्या कुठल्याही रूपातील दिव्यदान त्यांचे आयुष्य नक्कीच सुसह्य करील. असे म्हणतात की अन्नदान हे सर्वश्रेष्ठ दान असते. या अन्नदानाचा मुहूर्त आपल्या आणि आपल्या मुलाबाळांच्या वाढदिवशी आपण साधू शकतो, कारण अशा कल्याणकारी कार्यासाठी साडेतीन मुहूर्तांची चौकट कशाला हवी मैत्रांनो? तुम्हाला काय वाटतं ?

लेखिका
डॉक्टर मीना श्रीवास्तव

कशिद्याच्या रुपकांतून योगमार्गाचे तत्वज्ञान सांगणारी कवयित्री- संगीता वाणी

ज्योतिर्मय साहित्य
(मागील अंकावरून)

‘‘तुझ्या धीर गंभीर भावांसाठी,
मी काळा निळा रंग निवडते,
तो धीर गंभीर भाव कशिद्यात
भरीव टाक्यांनी विणून टाकते!‘‘

निळा हा आकाश, समुद्र आणि हवेचा रंग आहे. तो सत्य, बुद्धिमत्ता आणि स्वातंत्र्याचे प्रतीक आहे. कंठ चक्राच्या संबंधात, तो तुमच्या आंतरिक इच्छांना भौतिक अ भिव्यक्तीमध्ये आणण्यासाठी तुमचे विचार आणि भावना मौखिकरित्या व्यक्त करण्यास मदत करतो. कवयित्रीने अतिशय विचारपूर्वक रित्या या रंगांची निवड व सोबत भावांचे चित्रण केले आहे, हे या योगशास्त्रीय माहितीवरुन सिध्द होते.

या कवितेत अनेकदा प्रेमाचा आविष्कार प्रकट होताना दिसेल. प्रेमभावनेसाठी गुलाबी रंगाचे केलेले प्रयोजन आपल्या नजरेस येईल.मात्र त्याचा संबंध कवयित्रीने चक्रांशी व कुंडलिनीशी जोडला आहे. संगीता वाणी या कवितेत भाव प्रकट करतात की,

‘‘तुझ्याच आवडीचा गुलाबी रंग,
प्रेमभावनेसाठी मी निवडते,
स्नेहमयी गुलाबी धाग्यांनी,
तुझे स्मितहास्य विणून काढते!‘‘

वास्तविक गुलाबी हा रंग स्वाधिष्ठान चक्राशी संबंधित आहे.स्व +अधिष्ठान जिथे असते तिथे हे चक्र कल्पिले आहे. सर्जनजीलता भावना आणि वैयक्तिक आनंदाचे आसन दर्शवते, जे एखाद्याच्या भावना आणि इच्छांच्या निवासस्थानाचे प्रतीक आहे. हा रंग हा कामुकता, सर्जनजीलता, उत्कटता आणि लैंगिकतेचा रंग आहे तो उबदार आणि उत्तेजक आहे. पवित्र चक्राच्या संबंधात, तो तुमची सर्जनशीलता विकसित करण्यास आणि जीवनात कामुक सुखांचा आनंद घेण्यास मदत करतो. म्हणून अतिशय खुबीने कवयित्रीने स्वाधिष्ठान चक्राचे प्रतिक म्हणून हा रंग वापरला आहे. पुढच्या कडव्यात कवयित्री मुलाधार चक्राचा संदर्भ देण्यासाठी लाल रंगाचे प्रतिक वापरते.

‘‘आणि हो तुझा खोडकर भाव,
त्यासाठी लाल रंग निवडते,
त्यातला भावणारा जिवंतपणा,

कशिद्यात भरुन टाकते !‘‘

हे कडवे मुलाधार चक्राशी निगडीत आहे.मुल+आधार=मुलाधार. ‘‘मुला‘‘ म्हणजे ‘‘मूळ‘‘ किंवा ‘‘आधार‘‘ आणि आधार‘‘ म्हणजे ‘‘आधार‘‘ किंवा ‘‘पाया.‘‘

प्रा.डॉ.दत्तात्रय प्र.डुंबरे
प्रमुख,
मराठी विभाग व भाषा संशोधन केंद्र,
विवेकानंद महाविद्यालय, छत्रपती संभाजीनगर.

म्हणून, मूलाधार म्हणजे ‘‘मूळ आधार‘‘ किंवा ‘‘पाया‘‘. चक्र प्रणालीचा आधार म्हणून त्याची मुख्य भूमिका स्थिरता, ग्राउंडिंग आणि सुरक्षितता वाढवणे आहे.लाल चक्राचे मुख्य कार्य म्हणजे तुम्हाला तुमच्या मुळांशी जोडणे, तुम्हाला जमिनीवर आणणे आणि तुमच्या शरीरातील इतर सर्व चक्रांना ऊर्जा पुरवण्यासाठी आधार म्हणून काम करणे.यात अनाहत रंगाचा हिरवा रंग, मणिपूर चक्राचा पिवळा रंग यासाठी सप्तरंगाचे प्रतिक म्हणजे इंद्रधनूचा दाखला कवयित्री शेवटच्या कडव्यात देते.

‘‘तयार कशिद्याचा तो भावरंग,
माझ्या चेहर्यावर तेजाळतो,
प्रत्येक भाव तुझारे त्यात उजळतो
हृदयात माझ्या इंद्रधनू फुलवतो !‘‘

इंद्रधनू ही मानसशास्त्रीय संकल्पना आहे.

चक्र विज्ञानाला एक दीर्घ ऐतिहासिक परंपरा असली तरी, चक्र रंगांची संकल्पना अगदी नवीन आहे ती पहिल्यांदा १९७० च्या दशकात इंग्रजी लेखक आणि तत्वज्ञानी क्रिस्टोफर हिल्स यांनी मांडली होती . ते एक बहुमुखी अभ्यासक आणि चक्रांच्या सिद्धाताला प्रकाः वारंवारता आणि कंपनांजी जोडणाऱ्या गूढ परंपरांचे अभ्यासक होते. १९७० च्या दशजकात प्रकाशित झालेल्या त्यांच्या न्यूक्लियर इव्होल्यूडन: डिस्कव्हरी ऑफ द रेनबो बॉडी या पुस्तकातून त्यांच्या कल्पनांना मोठ्या प्रमाण मान्यता मिळाली. आजकाल चक्रांची समज रंग आणि वारंवारतेशी जवळूद जोडलेली आहे, केवळ पाश्चात्य ऊर्जा उपचार पद्धतींमधेच नाही तर पूर्वकडील परंपरांमध्ये देखील. चक्र रंगांचा सिद्धांत प्रकाश स्पेट्रम (इंद्रधनुष्य) च्या रंगांजी आणि विडिष्ट रंगांच्या कंपन फ्रिक्केन्सीजी चक्रांच्या संबंधावर आधारित आहे.

(संदर्भ- आंतरजाल, विकीपिडीया व इतर साईटस्)

सारांश-

संगीता वाणींची ही कविता संत जनाबाईच्या शून्यावरी शून्य पाहे। या सूत्राचे सूत्रभाष्य आहे.वेदांत तत्वज्ञान मांडणार्या संगीता वाणी या कवितेत कुंडलिनी शक्ती व जीवात्म्याचा संवाद या कवितेतुन मांडतात.समाधीतून पुन्हा मूळ अवस्थेकडे एक एक चक्र उतरत येतात.सहस्त्रार ही उच्च अवस्था तर मुलाधार हे शेवटचे चक्र,असा उलट प्रवास करतात. चक्रांचा कुठेही उल्लेख न करता, त्या रंगांचे रुपक करुन योग्याच्या समाधी अवस्थेपर्यंत लीलया घेऊन जातात.वास्तविक वाणींची ही कविता कुणाही सामान्य माणसाला प्रेम कविताच वाटेल.कर्नाटकी कशिद्याची आठवण करुन देईन.पण निरसं तत्वज्ञान व योगमार्गाची सोप्या पध्दतीने ओळख करुन देणारी कविता म्हणून या कवितेकडे पहावे लागते.

‘‘मनाचिये गुंती गुंफियेला शेला।
बापरखुमादेवीवरु विठ्ठलु अर्पियेला।।४।।‘‘

म्हणणार्या ज्ञानदेवांच्या वाटेनेच भावनेचा कशिदा विणणार्या संगीता वाणींची कविता प्रवास करते.म्हणून वाणींच्या कवितेचा आत्मा हा संतसाहित्यच आहे.कृष्णप्रियाच्या भूमिकेतून त्या कविता लेखनाकडे पाहतात, ही मोठी उपलब्धी आहे.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना अपेक्षित समाजव्यवस्था आणि आजची समाजाची दुर्दशा...

ज्योतिर्मय साहित्य

भारताच्या सामाजिक न्यायाच्या चळवळीचे शिल्पकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी आपल्या जीवनाचं प्रत्येक क्षण शोषित-वंचितांसाठी समर्पित केलं. त्यांनी उभारलेली मूल्याधिष्ठित समाजव्यवस्था म्हणजे स्वातंत्र्य, समता, बंधुता आणि न्याय या चौकटीत बसणारा लोकशाही समाज. परंतु आज, त्यांच्या जयंतीच्या निमित्ताने जेव्हा आपण आपल्या समाजाच्या स्थितीकडे पाहतो, तेव्हा बाबासाहेबांच्या स्वप्नांचा कसा चुराडा झाला आहे, हे स्पष्ट दिसून येते.

आज अनेक दलित, मागासवर्गीय व्यक्ती शासकीय सेवेत मोठ्या पदांवर पोहोचलेल्या आहेत. , , शिक्षणाधिकारी, डेप्युटी डायरेक्टर, कुलगुरू, सचिव, अभियंते अशा अनेक महत्त्वाच्या पदांवर त्यांनी आपली क्षमता सिद्ध केली आहे. परंतु, या पदांवर पोहोचल्यानंतर त्यांच्या मूळ समाजासाठी काम करण्याचे भान हरवले गेले आहे. अनेकांनी आपले मूळ ओळख झाकण्याचा प्रयत्न केला, तर काहींनी समाजाच्या प्रश्नांकडे दुर्लक्ष केले. उदाहरण द्यायचे झाले तर मागील काही वर्षांपूर्वी एका जिल्ह्यात शिक्षण क्षेत्रातल्या मोठ्या पदावर असलेले एक अधिकारी दलित समाजातून होते. त्यांच्याकडे सामाजिक न्याय अंतर्गत निधीवाटपाची

जबाबदारी होती. परंतु त्यांनी ती योजना प्रभावी रीत्या राबवली नाही, परिणामी वंचित दुर्बल घटकातील विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्ती मिळाल्याचं प्रमाण ४०% नी घटलं. ही केवळ एक बाब नाही, तर अशा असंख्य उदाहरणांतून सामाजिक उत्तरदायित्वाची विस्मृती दिसून येते. आकडेवारीनुसार, महाराष्ट्रातील अनुसूचित जाती व जमातींच्या विद्यार्थ्यांचे शालेय गळतीचे प्रमाण १२% च्या आसपास आहे. याचा थेट परिणाम पुढील शिक्षणावर आणि रोजगार संधींवर होतो. आपल्या दलित समाजातील उच्चपदस्थ लोकांनी जर स्वतःहून पुढाकार घेतला, तर या समस्यांवर उपाय शोधणे शक्य आहे. मागील काही महिन्यापूर्वी एक प्रसंग घडला तो नमूद करावासा वाटला,एका शहरातील शासकीय कार्यालयात दलित महिलेसोबत दुर्व्यवहार झाला. संबंधित अधिकारी उच्चवर्णीय असून, त्यांनी महिलेला तिच्या जातीवरून बोलत असे. या प्रसंगी तिथे उपस्थित असलेले दुसरे दलित अधिकारी मात्र मूकदर्शक राहिले. ही मानसिक गुलामीची सर्वात वेदनादायक स्थिती आहे. असे अनेक उदाहरणे आहेत की जे शिक्षण क्षेत्रात सुद्धा मोठ्या प्रमाणात जाती विषयी घडते हे आपलं दुर्दैव आहे. बाबासाहेबांनी सांगितले होते ‘‘जो माणूस अन्याय पाहूनही गप्प बसतो, तो अन्याय करणाऱ्याइतकाच दोषी आहे.‘‘

रामदास वाघमारे
मो.नं.८८८८१२५६१०

आजही ग्रामीण भागात अस्पृश्यतेचे प्रकार,स्मशानभूमीसाठी लढा, समाजमंदिर प्रवेशाचे वाद, हे नेहमीचेच झाले आहेत. एका बाजूला आपण ‘डिजिटल इंडिया’ची स्वप्ने पाहतो आणि दुसरीकडे दलित मुलांना केवळ पाण्याच्या हंड्याला हात लावल्याने मारहाण होते. उच्च वर्णीयांच्या व्यक्तीकडून रिंगण करून मारले जाते. अशा अनेक घटना घडलेल्या आहेत आणि घडत आहेत. एस.सी समाजामध्ये अशा किती जाती आहेत परंतु अशा घटनांच्या पाठीशी उभे राहण्यासाठी फक्त बौद्ध समाजच रस्त्यावर उतरतो आणि न्याय मिळवून देतो.

या पार्श्वभूमीवर, बाबासाहेबांच्या खऱ्या विचारांचा स्वीकार करणे आणि त्यांची कृतीत अंमलबजावणी करणे हेच त्यांना खरे अभिवादन ठरेल. उच्चपदस्थांनी समाजाकडे पाठ फिरवू नये, तर समाजाच्या विकासासाठी आपले ज्ञान, कौशल्य आणि पदाचा उपयोग करावा. सामाजिक बांधिलकी ही केवळ एक निवड नाही, ती आपली जबाबदारी आहे. समाजाप्रती आपले देणे लागते हे भान ठेवले पाहिजे.बाबासाहेबांनी सांगितले होते, ‘‘माझ्या माणसाने मोठं झालं पाहिजे, पण मोठं होऊन तो आपल्या समाजासाठी झुकला पाहिजे!‘‘

(लेखक हे महाराष्ट्र शासनाचा ‘‘डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर समाज भूषण पुरस्कार‘‘ प्राप्त आदर्श शिक्षक आहेत. एनजीओच्या माध्यमातून सामाजिक क्षेत्रात वंचित दुर्बल घटकातील मुला मुलींसाठी खुप प्रेरणादायी कार्य करत आहेत. छत्रपती संभाजीनगर शहरात ‘‘माई‘‘ नावाचे वृद्धाश्रम चालवतात.)

***

अखिल भारतीय मराठी साहित्य महामंडळाच्या अध्यक्षपदी मिलिंद जोशी

ज्योतिर्मय साहित्य

पुणे - अखिल भारतीय मराठी साहित्य महामंडळाच्या अध्यक्ष पदी प्रा. मिलिंद जोशी यांची निवड करण्यात आली आहे. प्रा. मिलिंद जोशी हे प्रसिद्ध लेखक आणि वक्ते आहेत. तर सुनीताराजे पवार महामंडळाच्या प्रमुख कार्यवाह पदाची जबाबदारी सांभाळतील. महामंडळाच्या कोशाध्यक्षपदाची जबाबदारी विनोद कुलकर्णी यांच्याकडे सोपवण्यात आली आहे. विशेष म्हणजे या नव्या पदाधिकाऱ्यांना ९९ वे, १०० वे आणि १०१ व्या अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलनाच्या आयोजनाचा मान मिळणार आहे.

प्रसिद्ध लेखक आणि वक्ते म्हणून महाराष्ट्राला सुपरिचित

प्रचंड जनसंपर्क, अफाट व्यासंग, शैलीदार लेखन, अमोघ वक्तृत्व, कुशल प्रशासन आणि सकारात्मक साहित्यकारण यामुळे प्रसिद्ध लेखक आणि वक्ते प्रा. मिलिंद जोशी यांचे नाव महाराष्ट्राला सुपरिचित आहेत.

सिव्हील इंजिनिअरिंगचे प्राध्यापक असणारे जोशी हे शब्दांचे बांधकाम करण्यातही वाकबगार आहेत. त्यांनी ललितलेखन, कथा, व्यक्तिचित्रे, तत्त्विंचतनपर लेखन, चरित्रे, आत्मपर लेखन अशा विविध वाङ्मयप्रकारात कसदार साहित्यनिर्मिती केली असून त्यांची १७ पुस्तके प्रकाशित आहेत. त्यांनी दैनिक सकाळ, लोकमत, लोकसत्ता, महाराष्ट्र टाइम्स, पुढारी, सामना, नवाकाळ, पुण्यनगरी आदी नामवंत वृत्तपत्रांत स्तंभलेखन केले आहे.

लोकमान्य टिळक आणि साहित्यसम्राट न. चिं. केळकर यांनी स्थापन केलेली महाराष्ट्रातील आद्य साहित्य संस्था असा नावलौकिक असलेल्या महाराष्ट्र साहित्य परिषद या संस्थेच्या ११५ वर्षांच्या इतिहासातील प्रा. मिलिंद जोशी हे सर्वात तरुण आणि सिव्हील इंजिनिअर असणारे कार्याध्यक्ष होत. त्यांच्या कार्यकाळात त्यांनी अनेक उपक्रमांद्वारे महाराष्ट्र साहित्य परिषदेला साहित्याभिमुख आणि लोकाभिमुख केले.

अंतर्नाद’ या मराठीतील दर्जेदार मासिकात सलग साडेचार वर्षे त्यांनी पुस्तक समीक्षणाचे सदर लिहिले. आकाशवाणीवरील ‘‘चिंतन’ या सदरासाठी तसेच दूरचित्रवाहिन्यांसाठी त्यांनी लेखन केले असून अनेक मान्यवरांच्या मुलाखतीही घेतल्या आहेत.

त्यांना गदिमा चैत्रबन पुरस्कार, आचार्य अत्रे साहित्य पुरस्कार, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानचा साहित्य पुरस्कार, पुणे फेस्टिव्हल ॲवॉर्ड, अनंत काणेकर पुरस्कार अशा अनेक नामवंत पुरस्कारांनी सन्मानित करण्यात आले आहे. महाराष्ट्रातल्या औदुंबर, आचार्य अत्रे, यांसह दहांहून अधिक प्रतिष्ठित साहित्य संमेलनांचे अध्यक्षपद त्यांनी भूषविले आहे.

प्रा. मिलिंद जोशी हे महाराष्ट्रातील ख्यातनाम वक्ते प्राचार्य शिवाजीराव भोसले यांचे चरित्रकार आहेत. प्रा. मिलिंद जोशींनी लिहिलेले ‘प्राचार्य’ हे चरित्र खूपच गाजले. प्रा. जोशी हे महाराष्ट्रातील अभ्यासू आणि ख्यातनाम वक्ते म्हणून सर्वपरिचित असून त्यांची पुण्याच्या नामवंत वसंत व्याख्यानमालेसह महाराष्ट्रात चांद्यापासून बांद्यापर्यंत तसेच बृहन्महाराष्ट्रात आणि परदेशातही विविध विषयांवर शेकडो व्याख्याने झाली आहेत.

कैरीचे सरबत... वर्षभर टिकणारे

ज्योतिर्मय साहित्य

बाहेर हिरव्यागार कैऱ्या दिसायला लागल्या की उन्हाळ्याची जाणीव होते . मग कैरीचे आंबट गोड चवीचे असंख्य पदार्थ डोळ्यासमोर येऊन तोंडाला पाणी सुटते . कैरीच्या चटण्या,लोणची आंबेडाळ, कायरस, मुरांबे, सरबत, पन्हे ..... यादी संपतच नाहीये. चैत्रागौरीचे आगमन होते. मग हळदीकुंकवाचे मुख्य आकर्षण म्हणजे खमङ्ग आंबेडाळ आणि आंबटगोड, थंडगार, पुन्हा पुन्हा प्यावेसे वाटणारे कैरीचे पन्हे. हे पन्हे ४..६ दिवस टिकणारेही बनवता येते आणि सरबत तात्पुरते सुद्धा बनवता येते आणि वर्षभरात मनात आले, ईच्छा झाली की कधीही, कुठेही झटपट बनवून पिता येण्यासारखे असेही बनवता येते. अगदी प्रवासातसुद्धा उन्हाळ्यात खूपच त्रासदायक वाटतो अशावेळी लगेंच बनवून प्यायले की फ्रेश वाटते... एनर्जी मिळते. आपण आज वर्षभर व्यवस्थित टिकणारे सरबत बनवूया .

वर्षभर टिकणारे आणि झटपट बनणारे कैरीचे सरबत

सरबत आणि पन्हे यामधील मुख्य फरक म्हणजे सरबत हे कच्च्या कैरीचे बनवतात तर पन्हे हे कैरी उकडून त्याचे बनवतात .

साहित्य :

२ आंबट पक्क्या कैऱ्या, ३ कप म्हणजेच तिप्पट साखर, १०..१२ थेंब हिरवा फूड कलर पाव चमचा मिठ, वेलदोड्याची पावडर ,चाट मसाला, जिरे पावडर.

कृती :

२ आंबट पक्क्या कैऱ्या स्वच्छ धुवून, पुसून साल काढून घ्याव्यात. मग कापून आतील कोय काढुन टाकुन तुकडे करून मिक्सरच्या भांड्यात घालून एकदम बारीक वाटून घ्यावा. मग गर जेवढा असेल त्याच्या तिप्पट साखर भांड्यात घालावी कारण कैरी थोडीशी आंबट असल्यामुळे साखर भरपूर घातली तर सरबताला आंबटगोड टेस्ट छान येते. आता साखर व चवीसाठी मिठ घालुन घालून गर भरपूर फिरवून घ्यावा.म्हणजे साखर

बारीक होऊन मस्त एकजीव होईल. मिठामुळे जास्तच लज्जत येते. आता त्यात खाण्याचा हिरवा रंग घालून पुन्हा सर्व एकदा फिरवून घ्यावे . मग स्टीलच्या ताटात जास्तीत जास्त पातळ थर पसरून ताटावर पातळ कापड झाकून उन्हात वाळवण्यासाठी ठेवावा म्हणजे त्यात धूळ जाणार नाही. दुसऱ्या दिवशी उलथने किंवा सुरीने खालची बाजू वर करून ओलसर असेल त्यामुळे पूर्ण सुकवावी. दोन दिवसाच्या उन्हात हे एकदम कडकडीत सुकते.

मग ते काढून मिक्सरच्या भांड्यात घालून मस्त बारीक पावडर करून ठेवावी.म्हणजे मग काय, आपल्याला हवे तेंव्हा हवे तेवढे कैरीचे झटपट सरबत बनवू शकतो ,ते ही अगदी वर्षभर!

आता आपण ही पावडर घालून कैरीचे सरबत बनवू .त्यासाठी एका काचेच्या ग्लासात २ चमचे पावडर घालून त्यात चिमूटभर वेलची पावडर घालावी. थंडगार पाणी घालून चमच्याने मस्त ढवळावे व जास्त थंड आवडत असेल तर १..२ आईसक्युब्ज घालावेत. आवडत असेल तर चाट मसाला आणि थोडी भाजलेली जिरपूड घातली तर भन्नाट टेस्ट येते. आता हे थंडगार हिरवेगार कैरीचे सरबत सर्व्ह करावे.

वैशिष्टय:

तसे कच्ची कैरी साल काढून खिसून किंवा तुकडे करून मिक्सर मध्ये घालून त्यात दुप्पट साखर, वेलदोडा घालून फिरवून त्यात बर्फ आणि पाणी घालून फिरवून गाळून बहुतेक घरात बनवतात

.पण हे तात्पुरते बनते. पण आज आपण वर्षभर टिकणारे सरबत पाहत आहोत .

या सरबताचा हिरवगार रंग फक्त आकर्षक दिसत नाही तर बाहेरच्या रणरणत्या उन्हात डोळ्यांना थंडावा सुद्धा देतो. वेलची पावडर आयत्यावेळी घातली म्हणजे त्याचा स्वाद ताजा राहतो आणि लज्जत वाढते घट्ट् झाकणाच्या काचेच्या बाटली मध्ये भरून ठेवून ओलसर चमचा घातला जाणार नाही याची काळजी घेतली तर वर्षभर ही पावडर छान राहते .आणि मूड बनला की लगेच आस्वाद घेऊ शकतो. जर ऊन नसेल तरीही काळजी नसावी . सतत मोठ्या फॅनखाली ठेवावे व उलटे सुलटे करून व्यवस्थीत सुकवून घ्यावे. यात एखादा दिवस जास्त लागतो .पण सरबत तसेंच टेस्टी बनते.आता उन्हाळा सुरु झाला आहेच, यंदा वर्षभरासाठी झटपट बनणाऱ्या सरबताची सोय करायची ना मग ? ...

***

हे जरनल संपादक व प्रकाशक संजय व्यापारी यांनी १०१, सी विंग, सिल्व्हर स्पेस सोसायटी, विशाल नगर, पिंपळे निलख, पुणे-४११००१ (महाराष्ट्र) येथून प्रकाशित केले. (पीआरबी कायद्यानुसार संपादकीय जबाबदारी यांची आहे.
या अंकात प्रसिद्ध झालेल्या प्रत्येक बातमी, लेख व जाहिरातींशी संपादक सहमत असतीलच असे नाही. सर्व वाद पुणे न्यायालयाच्या कक्षेत) E-mail-jyotirmaysahitya@gmail.com, Mob. 7743918559